

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

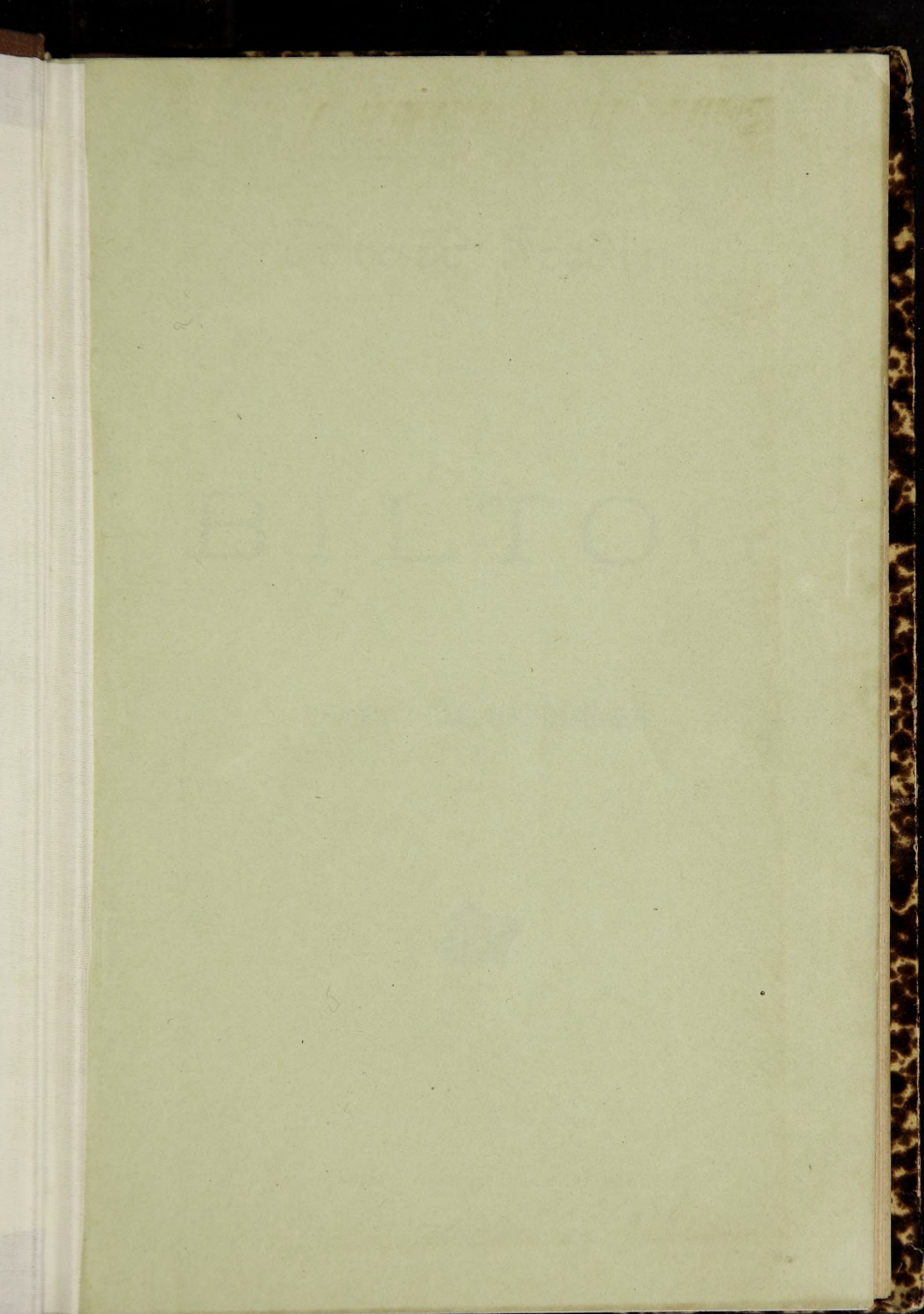
LUNDS
UNIVERSITET

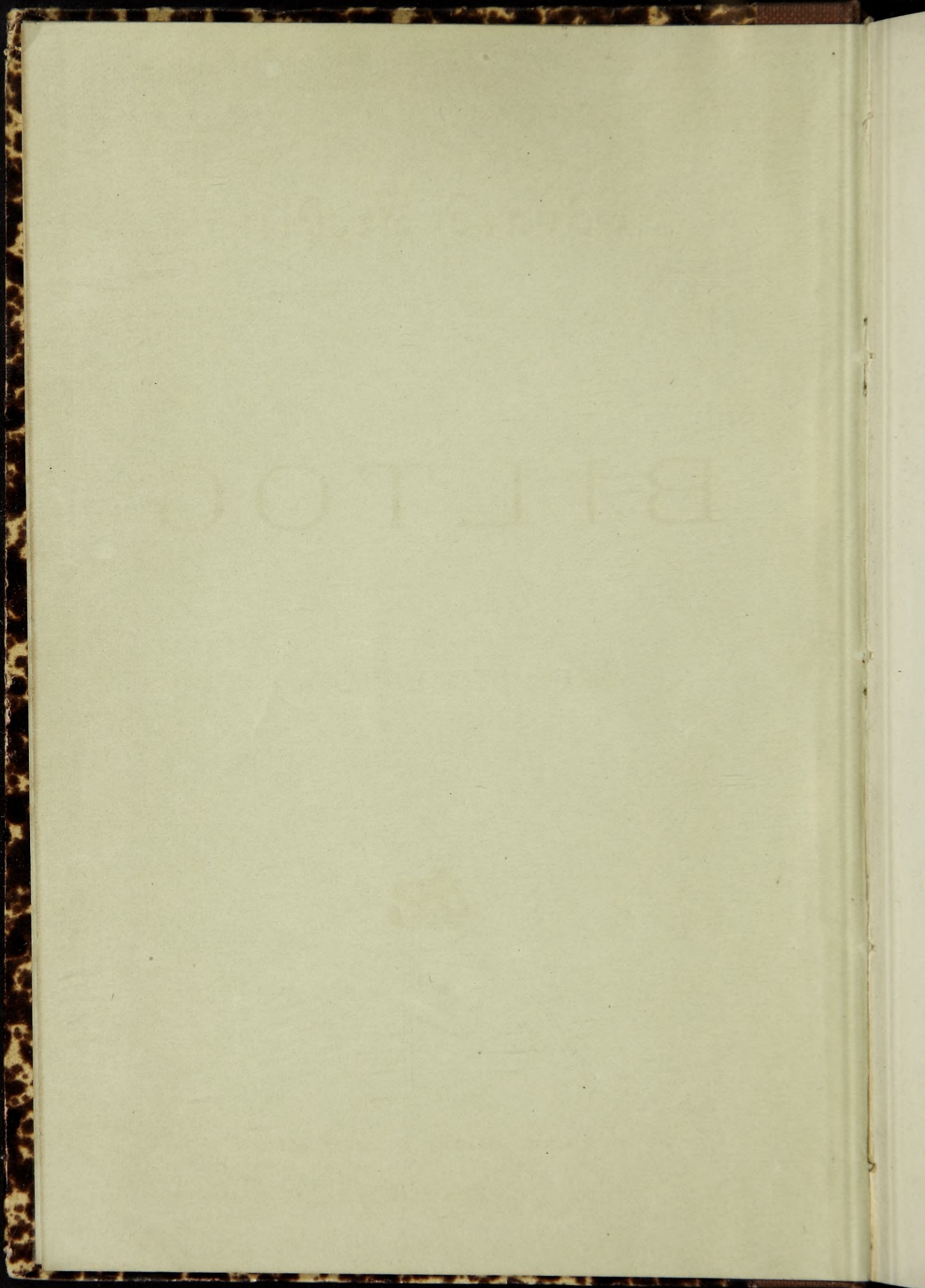

UPPSALA
UNIVERSITET

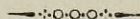

Vitt.
Lv.

Edvard Fredin

BILTOG

DRAMA I FEM HANDLINGAR

STOCKHOLM. ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

Pris 2 kr.

MISSOURI GEOLOGICAL SURVEY

FIELD LOG

WATERGATE RESERVE

BILTOG.

DRAMA I FEM HANDLINGAR

AF

EDVARD FREDIN.

BIBLIOG.

BILTOG.

DRAMA I FEM HANDLINGAR

AF

EDVARD FREDIN.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1890.

TILLEGNAN

TILL

ARTUR HAZELIUS.

I Hälsingebergenas krans
det ligger en underlig sjö,
hvars namn, som du känner, är Dellen . . .
Jag sett den, då norrskenets glans
på isen i stjärnklara kvällen
låg blekt öfver gnistrande snö.

Jag sett den i strålande sken
af solljus å glittrande våg
i vårvindens smekande susning;
jag sett den, då fågeln på gren
i midsommarnätternas ljusning
att tystna ej kommer i håg . . .

Och bergen, de buktande, blå,
hur fagert de stiga mot skyn
kring bottenlöst gåtlika djupet!
Men högst öfver alla ändå
du Blacksås, med sagor kring stupet,
ser resa sitt väldiga bryn.

På bergen det växer en skog
af susande timmerhög fur,
där hjortron på tufvorna blossa . . .
Jag hörde där eko som dog
i klang öfver myrar och mossa
en afton af vallstintans lur.

Och klangen då väckte till lif
en syn, som jag gömt i mitt bröst
i årslång och skymmande dimma.
Och se, vid ett manande: *blif!*
då slog den, uppståndelsens timma,
och synen tog mandom och röst.

* * *

Jag såg dem . . . Vid dallrande ton
af näfverlurs lockande låt
där skymtade drägterna bjärtå:
Rolf såg jag och *Margit* och *Fon*
och *Ella* och *prosten* och *Märta*
på skogsstigens slingrande stråt.

De kommo, enhvar med sin bikt
om lidelse, trohet och död,
sitt lefvernes växlande saga;
de kommo att skänka min dikt,
om enkel också och alldaga,
sitt hjärteblods värmande glöd.

Jag sökte att locka dem kvar
och binda i toner och ord
den skiftande, brokiga skara . . .
Jag vet ej, om lyckats jag har,
men dikten, hur än den må vara,
jag lägger med tack på ditt bord.

Dock vet jag, du älskar den trakt,
som ramen till dikten mig gaf!
Du bergen har skådat och Dellen
och furornas susande vakt
och fornsed du vördar i tjällen,
den tiden dock nu nöter af!

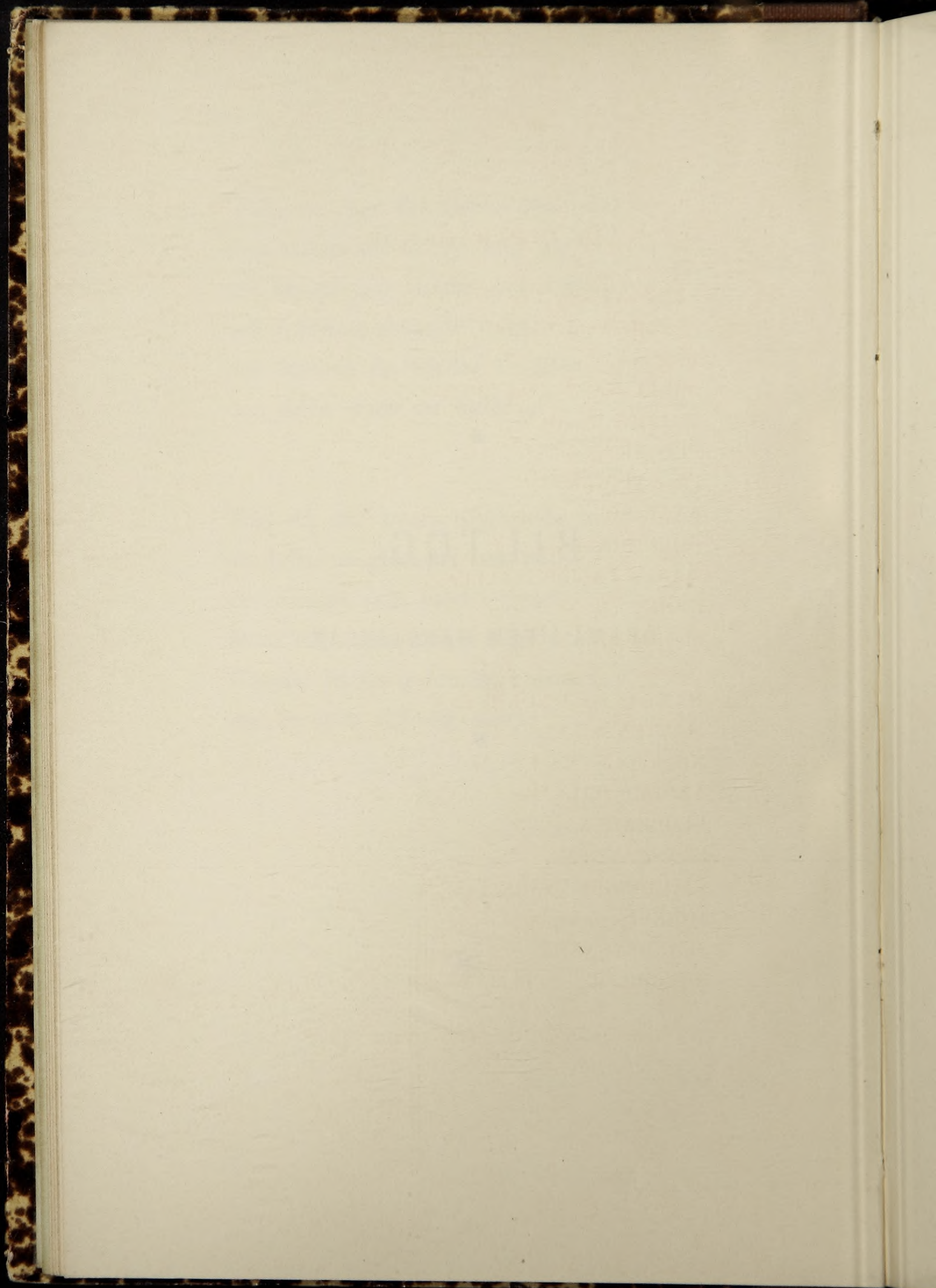
Tag då, du, hvars lifsgärning är
att lyfta ur glömska och natt
det Sverge som varit i ljuset,
hvad lärjungen räcker dig här.
Kanske finnas guldkorn i gruset,
om än icke fullödig skatt.

Edvard Fredin.

BILTOG.

DRAMA I FEM HANDLINGAR.

DE UPPTRÄDANDE:

ERIK SVENSK I NORDANÄNG.

INGRID, hans hustru.

JON, deras son.

SIGGA JOCKUMS I AFVA.

MARGIT, hennes dotter.

PROSTEN.

PROSTINNAN.

ANNE SOFIE, deras dotter.

ROLF RINALDO.

MÄRTA PÅ JÄRNVALLEN, hans mor.

BJÖRN }
SVÄRD } soldater.

ELLA.

HANS OLSA I NORRVENA }
MÅRTEN MIKELS I VI } delboar.
NILS JOCKUMS I SVALA }

ANDERS HALVARSSON I LIA, bjuråkring.

KLOCKAREN.

LÄNSMANNEN.

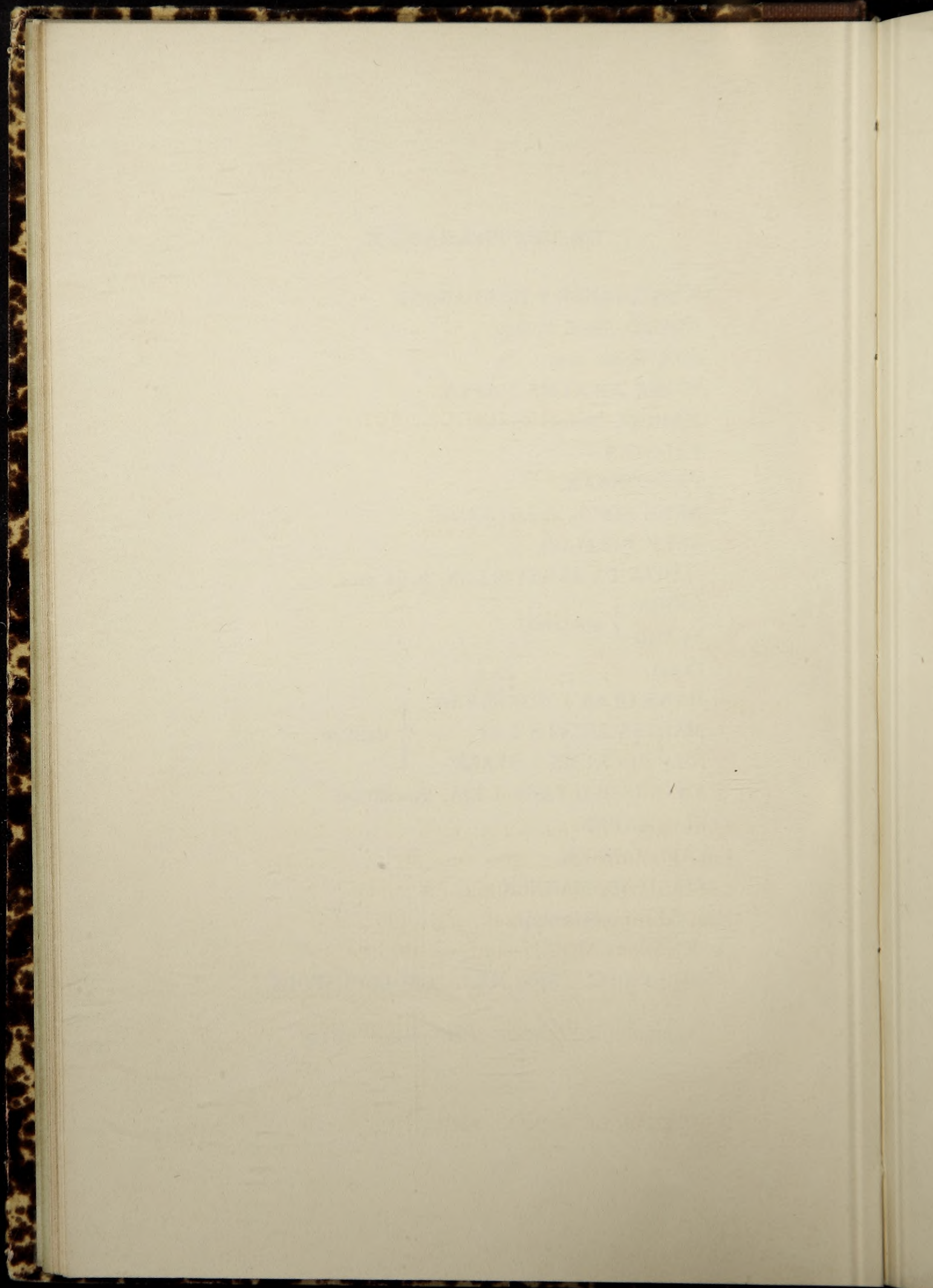
FJÄRDINGSMANNEN.

TORKEL, sockenlapp.

SKÄNKSVENNEN.

BRUDPIGOR. SPELMÄN. BRÖLLOPSFOLK.

Handlingen: Delsbo, Helsingland 1812.

Första handlingen.

På Järnvallen.

Märtas stuga i bakgrunden, utgångsdörr; till venster om dörren en uppbäddad säng; i högra hörnet spiseln; på högra sidoväggen dörr till fäiset (ladugården); på venstra sidoväggen fönster. Eld brinner i spiseln. Gammaldags bohag. MÄRTA (kardar vid spiseln). ELLA (spinner till venster).

ELLA (sjunger).

Och inte vill jag sörja, men sörjer ändå;
han kommer nog igen om ett år eller två,
när rosorna de blomma, så blida.
Han kommer nog igen, mitt hjärtas egen vän,
ty kärleken den vissnar ej så tida...

MÄRTA (af bryter, lyssnande).

Tyst... hör du? Tänk, stinta, tänk, om det
vore...

ELLA.

Inte, gu'mora, ska' ni vänta Rolf mera!

MÄRTA.

Du säger det? ... Men nu ä' då tvärsäkert, att jag hör steg ... Gack och se.

ELLA (går till fönstret och ser ut).

Det är Svärd.

MÄRTA.

Svärd ... ja, men ... Svärd var kamrat med Rolf och kanske han nu ...

SVÄRD (utifrån).

Gu' sinne!

MÄRTA.

Go' dagen!

ELLA (nickar helsning).

MÄRTA.

Svärd är på skogen i dag?

SVÄRD.

Jag har varit oppe hitåt för att gillra fågel och tyckte jag som så, att jag kunde gå in och helsa på här.

MÄRTA.

Ska' Svärd inte sitta och hvila?

SVÄRD.

Åhjo ... tack. (Sätter sig.)

MÄRTA (till Ella).

Bjud Svärd en sup.

ELLA (hemtar bränvin och bjuder).

SVÄRD (krusar).

Inte . . . (Tar slutligen.) Tack så mycket . . .

ELLA (som återtagit sitt arbete).

Det ä' väl stora brådskan nu vid Afva till bröllopet?

SVÄRD.

Du kan ge dig på det, du . . . Det blir storbröllop, må veta. Kokfru ä' kommen från Hudiksvall och tre stycken ä' vi, som ska spela till dansen. Och ni ska se, gu'mora, hva' mat och dricksvaror Sigga tagit hem, både krokan med ängel i toppen och pontak och köpbränvin från Falun och muskat, och en oxe ä' slaktad och fyra kalffvar och . . .

MÄRTA.

Det ä' inte alla dar heller, som Jockums Sigga gifter bort dotter sin . . .

SVÄRD (till Ella).

Kommer du till kyrkan åt söndan?

ELLA.

Jag hade inte tänkt det.

SVÄRD.

Du, som tjenat på Afva, tycker jag skulle vilja se all ståten . . .

ELLA.

Ståt leker inte för mig.

SVÄRD.

Ä' du kåsug, stinta, ung och fager, som du ä'?

MÄRTA (lägger bort kardorna).

Har Svärd något bud från Rolf?

SVÄRD.

Från Rolf... Hör nu, gu'mora, ska ni aldrig få redigt för er, att Rolf stupa' i Finland?

MÄRTA.

Men Svärd har själf sagt, att han inte låg bland de döda.

SVÄRD.

Ja, inte kunde man känna igen 'en bland liken, inte; men många låg där med både näsa och mun och ögon bortskjutna, så det rakt va', som hade spetälska frätt sönder Guds beläte...

ELLA.

Hugadå!

MÄRTA.

Berätta mig hur det va', när Svärd sista gången såg till Rolf...

SVÄRD.

När jag såg till Rolf sista gången... Har jag inte berättat det hundra gånger så visst som en för gu'mora?

MÄRTA.

Har Svärd... Ja, se, jag ä' liksom slö i minnet ibland... Jag har glömt det, jag. (Tänder sin järnpipa.)

SVÄRD.

Jo, ser ni, gu'mora, när vi ställt upp oss, vi, som va' i Helsinge vargering, för att mota ryssen, och öfver-

sten hållit tal och anbefallt oss i Guds hand och vi såg ryssen, som ryckte an, och öfversten kommenderat fäll bajonett och språngmarsch, så sa' Rolf till mig, för vi stod sida med hvarandra i ledet, att nu, Svärd, sa' han, ska vi visa ryssdjäflarna, hur delsbopojkarna slåss. Och så i samma hade vi ryssen inpå oss, och se'n skildes vi åt i handgemänget. Men då fick jag kulan i bröstet så jag damp... Men Rolf, han va' och förblef borta från den da'n. Det var vid Oravajs, det... En bra kamrat va' han och duktig soldat också; det sa' öfversten, och han sa', att det var skada, att Delsbo kompani skulle mista en slik karl, sa' han...

MÄRTA (halft frånvarande).

En slik karl, sa' han... (Försjunker i sina tankar.)

SVÄRD.

Men hör nu, Ella (stiger upp och går fram till henne), kan du inte komma med åt söndan? Jestanes! Hvad jag gärna ville få en sväng med dig!

ELLA.

Du ska ju spela.

SVÄRD.

En kan väl inte orka fila på i ett heller. Och vill jag dansa, spela de andra spelmännen upp sin bästa låt för mig...

ELLA.

Jag kommer allt inte...

SVÄRD.

Ä' du sinnig på mig?

ELLA.

Sinnig? Hur skulle jag kunna vara det?

SVÄRD.

Ja, inte vet jag, men ... ja, ser du, det ä' liksom så, att jag reder mig bra, stugan ä' ombygd och mycket arbete har jag och rotebönderna ä' snälla och ... ja, nog skulle jag allt kunna arbeta för två, och ... Ville du bara, så ...

ELLA.

Käre Svärd, du ska inte tala på den strängen. Tacksam ä' jag för den kärleken, du säger du har till mig. Men bättre kvinna än jag kan du få ... Och så, ser du, står det i salmboken om kärlek i lust och nöd. Det är svårt att ge löfte om slikt, när en inte vet, om en kan hålla det inför Gud och församlingen.

SVÄRD.

Så du säger ... Tuktigare stinta än du fins då inte mellan Kristi graf och Delsbo kyrkodörr. Och då ska du väl inte tala styggt om dig själf, inte ...

ELLA.

En vet aldrig hvad som kan hända en här i världen ...

SVÄRD.

Förstås det, men ...

ELLA.

Vill du göra mig glad, så tala aldrig mer om detta . . .

SVÄRD (efter någon tystnad).

Nåja! När du så vill, då, fast Gud ska veta, att det känns tungt och bedröfligt att ge ett slikt löfte . . . Men (räcker henne handen) här har du . . . Och hvad som än möter dig, Ella, så kan du lita på, ja, tro hvad jag säger! Att en vän, som aldrig sviker, har du i mig . . .

ELLA.

Tack för det ordet!

MÄRTA (spritte upp).

Hvad sa du?

ELLA.

Jag tackar Svärd för att han helsar på oss ibland . . .

MÄRTA.

Ja, Svärd ä' snäll, han . . . Ska det inte vara en skvätt till, så att benen gå jämt?

SVÄRD.

Nej, det hinner till nu . . . Jag ä' just inte mycket på starkvaror . . . Men jag har lång väg hem och därför får jag tacka för trakteringen och önska god helsa till härnäst . . .

MÄRTA.

Jaså, du ska gå nu . . . Nåja! Farväl då . . .

ELLA.

Farväl.

SVÄRD (går).

MÄRTA.

En vida snällan karl ä' han . . .

SVÄRD (kommer in igen).

Ni får storfrämmande, gu'mora.

MÄRTA.

Storfrämmande?

SVÄRD.

Ja, Svensk-Erik och själfvaste Jockums-Margit.

ELLA.

Margit?

MÄRTA.

Och bror min . . . jag må säga . . . Det var länge sedan Erik var här . . . Han må väl inte . . .

SVÄRD.

Jag ville bara tala om det . . . Farväl nu för andra gången.

(Går, men möter i dörren SVENSK och MARGIT, båda från gården.)

SVENSK.

Ä' du hit uppåt i dag?

SVÄRD.

Som ni ser, far . . . (Går ut.)

SVENSK (kommer nedåt).

Gu' sinne!

MÄRTA.

Rart och långväga främmande, ser jag ... Guds fred och välkommen!

MARGIT.

Tack!

SVENSK.

Det är så att vi ha varit till Jerfsö, Margit och jag ... Jag hade affärer där nedåt. Och hon ville gifvet följa med, stintan, svärdottern min, som hon ska' bli. Och så red vi klöfjestigen här förbi. Och som hästarna behöfde hvila en stund, så tänkte vi helsa på hos dig ett tag ...

MÄRTA.

Ska' ni inte sitta ... (SVENSK och MARGIT sätta sig.)
Ella, se till om hö åt hästarna.

SVENSK.

Tack, drängen ä' därute och jag har hö med mig ...

MÄRTA.

Den som hade något att bjuda dig på ...

SVENSK.

Tack, men jag vill alls intet ha ... tack du.
Men hur har du det i ensamheten?

MÄRTA.

Åjo . . . Vår Herre mildrar luften för det klippta fåret. Ella ä' snäll hon och ser efter både mig och kräken . . .

SVENSK.

Prosten ä' hos dig ibland, hör jag.

MÄRTA.

Han ä' det.

SVENSK.

Jag skulle nog titta till dig litet oftare, men, ser du, med mina många bestyr både för socken och annat, så hinner jag inte allt, som jag tänkte mig.

MÄRTA.

Undra på det . . . Men från ett till annat: du har blifvit riksdagsman se'n sist vi råkades . . . något till ära, det.

SVENSK.

Ja, ära ä' det allt . . . Att tänka sig, du, att man varit med om och skaffat landet en slik kronprins som Karl Johan . . . Och kungen har jag talat vid.

MÄRTA.

Jag säger, jag . . . Hvar och en har sin plats här i världen. Och jag valde min af fri vilja, då jag gifte mig både mot din och släktens. Arflös blef jag; men en god bror har du dock alltid varit, Erik; när olyckan kom, skänkte du mig stugan här . . .

SVENSK.

Inte ska vi tala om det; du får bara sveda i sjä-
len . . . Men kan du inte tänka på att komma ned till
Jons bröllop?

MÄRTA.

Jag, som knappt orkar gå stugan rundt, hur skulle
jag komma upp på en hästrygg? Och ovisst vore dess-
utom, om alla i bröllopsgåln skulle se mig med blida
ögon . . .

MARGIT.

En och hvar som hör till slakten ä' välkommen.

MÄRTA.

Föga lär Jockums-Sigga räkna släktskap med
tattar-Rinaldos enka . . .

SVENSK.

Jag undrar, om inte hästarna hvilat nog snart . . .
Jag ska ut och se efter . . . (Går ut.)

MARGIT (efter någon tystnad).

Nå . . . har ni svåra krämpor, Märta mor?

MÄRTA.

Nog har jag det, förstås, men allt vore godt, bara
om inte gossen dröjde så länge . . .

MARGIT.

Gossen?

MÄRTA.

Rolf, ja . . .

ELLA (sakta till Margit).

Hon ä' liksom mindre vetande, när det gäller honom . . . Hon tror, han lefver än . . .

MÄRTA.

Mins du Rolf, Margit?

MARGIT.

Hur så?

MÄRTA.

Jag frågar, om du mins honom . . .

MARGIT.

Hvarför skulle jag inte minnas honom . . .

ELLA.

Du tyckte inte om den frågan ändå . . . eller hur?

MARGIT.

Hva' menar du?

ELLA.

Åh, just ingenting . . . Snö som föll i fjol ligger inte kvar i år.

MARGIT.

Spar du dina ord, när ingen talt dig till . . .

MÄRTA (halft frånvarande).

Gammalt blod rinner i hans ådror . . . Rinaldo min visste sina fäder många, många led opp i tiden och kungar hade de äldsta varit långt borta i främmande land. Tattarblod ä' kungablod, sa' han. Men själf så . . . (Suckar.) Ondt gjorde han och syndade

mot både Guds och människors lag; men nog vet jag hvems skulden var . . . Nog vet jag det allt. Och jag undrar hvad Jockums-Brente kände den dagen Rinaldo gick till döden . . . Aldrig glömmer jag den dagen. Jag stod vid Blodmyrn utanför spetsgården och såg bilan blänka mot solljuset, då hans hufvud föll . . . (Vaknar som opp.) Rolf ä' lik far sin . . .

MARGIT.

Får jag tala några ord ensammens med er, Märta mor?

MÄRTA.

Ensamens . . . gärna det. (Till Ella.) Jockums-Margit vill tala ensamens med mig . . .

ELLA (reser sig).

Jag ska stilla kon för öfrigt . . . (Går ut i fäiset.)

MÄRTA.

Du ville tala ensamens med mig, var det . . .

MARGIT.

Det ä' så, att jag skall gå i brudstol till söndan . . .

MÄRTA.

Det må väl hela Delsbo socken veta och Bjuråker och Jerfsö med . . .

MARGIT.

Och så ä' det, Märta mor, att ni vet mer än andra i många stycken och har likasom en spådomsanda, och därför tänkte jag som så . . . ja, ni kan ju läsa i händerna på en hvad en har att vänta sig här i lifvet?

MÄRTA.

Det ä' inte visst, det. Mycket vet väl den, som ä' till åren kommen och lärt gammal visdom, men mycket ä' dock, som dunkelt blir för menniskoögon. Och inte vill jag svara på fåfängliga frågor.

MARGIT.

Jag frågar inte i fåfänglighet.

MÄRTA.

Rolf hade dig kär en gång?

MARGIT.

Tala inte om den tiden.

MÄRTA.

Tattarpojken va' inte god nog åt Jockums-Sigga. dotter, må veta.

MARGIT.

Lika leker bäst med lika . . .

MÄRTA.

Du talar som mor dins barn . . . Nåja! »du skall hedra din fader och din moder på det dig må väl gå och du må länge lefva på jorden . . .» Räck mig venstra handen din. (Betraktar handen.)

MARGIT.

Hvad ser ni?

MÄRTA.

Ett långt streck går här . . . det är lifsstrecket: många år får du upplefva . . . Och här går ett annat . . .

det ä' lyckostrecket: rik ä' du och än mera får du . . .
men . . .

MARGIT.

Ni ser betänksam ut?

MÄRTA.

Det ä' så mycket som korsar lyckostrecket . . .
Nej, du ska inte fråga mera . . . Far hem i frid du,
och . . .

MARGIT.

Jag vill och jag ska veta allt!

MÄRTA.

Du ä' modig . . . Nåja! Hvad jag ser, det säger
jag . . . Olycka kommer att vållas dig, men olycka
vållar du ock andra . . . Vid många grafvar ska du
stå . . . Nu ser jag då rakt ingenting mera, för allt
löper ihop.

MARGIT.

Vid många grafvar ska du stå . . .

MÄRTA.

Rik ä' du dock, rik blir du och länge får du
lefva . . .

MARGIT.

Att jag nå'nsin tänkte på slik vidskepelse! Men
så ä' det: som man kokar får man supa.

MÄRTA.

Hvad jag såg, fick du veta.

MARGIT.

Skulle jag be er gå opp i stapeln en natt och skrapa malm af klockan för att trolla åt mig, skulle ni väl göra det också?

MÄRTA.

Du ä' stor i orden . . . Men den som står, ser till att han inte faller . . .

MARGIT.

Nog står jag er förutan allt . . . Ni ä' sinnig på mig både för Rolfs skull och det ni säger om far . . . och därför spår ni mig bara ondt.

MÄRTA.

Tro hvad du vill?

SVENSK (från gården).

Ja, nu Märta få vi tacka och säga farväl . . .

MÄRTA.

Redan . . . Farväl då och lyckosam färd . . .

MARGIT (går utan att helsa).

SVENSK.

Hvar ä' Ella?

MÄRTA.

I fäjset.

SVENSK (gläntar på dörren).

Farväl med dig, stinta . . .

ELLA (utanför).

Farväl.

SVENSK.

Gick Margit . . . ?

MÄRTA.

Det är seden så nu mera, må veta, att ungt folk aldrig säger ordet, när de gå sin väg . . .

SVENSK.

Lef väl emellertid, syster min . . . Behöfver du något, så låt mig bara veta . . .

MÄRTA.

Tack, tack!

SVENSK.

Farväl . . . (Går.)

MÄRTA (ensam, börjar gnola för sig själv).

Ack, slik en besynnerlig vagn jag skull' ha,
smidd blott af silfver och ädlaste stenar;
fyra par hästar jag hade att dra',
fyra par björnar och fyra par renar . . .

ELLA (in från fäiset).

Jag tror ni sjunger, gu'mora?

MÄRTA.

Ja, jag är så lätt i hågen nu . . . Jag känner mig som en fågel rent af . . . Det kommer nå'n igen . . .

ELLA (vid fönstret).

Nu blir ni glad, gu'mora; det ä' prosten . . .

MÄRTA.

Jag tror hela socken ä' på Järnvallsskogen i dag . . .

PROSTEN (utifrån).

God dag, god dag, Märta mor!

MÄRTA.

Guds fred . . . Vördig prosten ä' då som den Gudsmannen Elias, när han gick in och tröstade enkan i hennes bedröfvelse . . . (Till Ella.) Du ska bjuda prosten mjölk; det vet jag, han tycker om . . .

ELLA (ut i fäiset).

PROSTEN.

Ni ser kry ut i dag, Märta mor?

MÄRTA.

Ja, Gud vare lofvad! Och vet prosten, jag drömde om Rolf i natt igen. Och nyss, som jag satt här, kom jag på en visa, som han gjorde i världen . . .

PROSTEN.

Det var likasom bud från honom således?

MÄRTA.

Det va' det, ja . . .

ELLA (kommer med mjölk).

PROSTEN.

Tack, barnet mitt. Det blir klint med hö't i år, så man må vara glad så länge man får en tår mjölk . . . (Dricker.) Tack ska ni ha'!

MÄRTA.

Håll till godo . . . Erik, bror min, må veta, och Jockums-Margit va' inne här nyss på väg sörfrån, mötte prosten inte dem?

PROSTEN.

Nej, jag kom en skogsgadd österifrån . . . Hvad skulle ni säga, Märta mor, om ni finge bud från Rolf?

MÄRTA.

Hvad jag skulle säga . . .

ELLA.

Prosten ser så menande ut . . . Vet ni något om Rolf?

PROSTEN.

Inte så utan det.

ELLA.

Lefver han?

PROSTEN.

Han lär allt göra det.

ELLA.

Rolf lefver! Gu'mora, hör ni . . . han lefver!

MÄRTA.

Det måtte jag väl alltid ha' vetat.

PROSTEN.

Jag har varit några da'r i Enånger för att helsa på syster min, som ä' gift med prosten där. Och när jag i dag på morgonen red hem igen, hann jag fatt på vägen en trasig bängel, som såg både si och så ut. När jag sporde honom, hvem han var, svarade han, att han i sista kriget gått ut med Helsinge vargering och nu kommit raka vägen från Ryssland, där han i Sibirien som krigsfånge hållits nära nog i träldom.

ELLA.

Krigsfånge?

PROSTEN.

Vänta, får du höra . . . Han berättade hemska saker om hvad han lidit och utstått — nu kan det hända, förstås att han ljög till husbehof — och så kom jag händelsevis att spörja honom, om en beväring på vargeringen, som hette Rinaldo. Och jag fick till svar, att . . . men jag ska låta honom tala själf. Jag har honom i följe. (Går till dörren och ropar ut.) Hör du, kom in du!

ROLF (kommer in trasig och illa medfaren).

PROSTEN.

Du hade reda på en soldat på Helsinge vargering vid namn Rolf Rinaldo?

ROLF.

Ja.

PROSTEN.

Hvad vet du om den då?

ROLF.

Hvad jag vet . . . jo . . . (Rösten stockar sig i halsen.)

PROSTEN.

Nå?

ROLF.

Jo, att . . . jo . . . (Brister i gråt.) Mor . . . (Kastar sig med ansiktet i Märta's knä.) Kära, kära älskade mor . . .

ELLA.

Jesus!

MÄRTA.

Rolf! Gossen min . . . (Knäpper händerna.) Herre, nu låter du din tjenarinna fara i frid!

ELLA (halft för sig).

Aldrig trodde jag det . . .

MÄRTA (smeker Rolfs hufvud).

Käre! Att jag har dig hemma igen . . . Du ä' kanske hungrig . . . Vill du ha mat? Gråt inte . . . Jag har väntat dig dag och natt . . . Dina gamla helgdagskläder hänga kvar på loftet . . .

ROLF.

Kära, kära mor . . .

MÄRTA.

Gossen min!

ROLF.

Om du visste, mor, allt hvad jag utstått dessa år . . .

PROSTEN (till Ella).

Nu ä' vi båda till öfverlopps . . . Följ med mig, du, en bit till vägs, få vi språkas vid. (Går med Ella.)

MÄRTA.

Stackare . . .

ROLF (reser sig).

Nej, det ska du inte säga, mor . . . Jag bär mitt hufvud lika högt än i dag. Jag tycker hvad de ska

undra alla, när de få se mig. Så långt som jag har väl ingen delbo varit förr.

MÄRTA.

Och fånge har du setat?

ROLF.

Inte i häkte alldeles, men det va' att arbeta som slaf i grufvorna . . . Åh, du ska få höra mycket, mor! Men nu skall allt bli godt igen. Hur ä' det med dig? Har du haft svårt långa tiden jag varit borta? Har du haft någon hos dig?

MÄRTA.

Ella, ja, som tjente i Afva förr hos Jockums . . .

ROLF.

Ella? Jaså . . . hon, stintan från Sjömyra Och hon lemnade Afva för att komma till dig? Afva, du mor . . . Nog förstår du hvad jag vill veta . . .

MÄRTA.

Hvad du vill veta. Nej, gossen min; jag har blifvit som slösint ibland. Och nu i all denna fröjden . . . Hvad vill du veta?

ROLF.

Kan du inte förstå? Tänk efter, mor, tänk efter! Försök . . . Tror du, mor, att jag glömt Margit?

MÄRTA.

Margit . . . Margit, säger du?

ROLF.

Ja... Hur har hon det... Hon lefver väl?

MÄRTA.

Ja, nog lefver hon...

ROLF.

Och Sigga... har inte fan tagit henne än?

MÄRTA.

Sigga lefver också.

ROLF.

Margit ska bli min, ser du, mor; det hjälper inte annat... Tror du, jag kunnat släpa mig fram i all uselhet, som jag gjort, om inte tanken på henne hållit mig oppe...

MÄRTA.

Tanken på henne, bara?

ROLF.

Tanken på dig också, det kan du väl förstå... på dig framför allt... Men ser du, mor, att Margit... tror du hon känner igen mig?

MÄRTA.

Få se...

ROLF.

Har jag blifvit mig så olik... Jag kan nog tänka det. Du kan tro, att jag fått frysa och svälta... och veckor gick, som jag inte lefde på annat än tranbär

och svamp — råa svampen, mor, som den jäser opp
ur jorden.

MÄRTA.

Jag säger, jag . . .

ROLF.

Har du sett henne ibland?

MÄRTA.

Hvem?

ROLF.

Margit, vet jag . . .

MÄRTA.

Jo, ibland så . . . Men Rolf, käre gossen min, inte
får du henne . . . slå alla slika tankar ur hågen . . .

ROLF.

Slå ur hågen . . . nej, mor!

MÄRTA.

Du är fattig och hon är rik.

ROLF.

Än se'n då?

MÄRTA.

Det säger du, ja . . . Men aldrig slipper du in i
Jockumssläkten.

ROLF.

Vet du hva', mor . . . Det var i en stad, som hette
Tobolsk, dit vi krigsfångar fördes att arbeta i gruf-

vorna — du skulle sett slika grufvor; det var inte som drifterna här oppe i skogarna... Där i sta'n hade jag till kamrat en från Frankriket, som tagits till fånga söderut nå'nstans. Jag talte mitt mål först och han sitt, men hur det var, lärde vi oss småningom att begripa hvarandra... Jag kan tala franska, jag, nu; det är bara prosten som kan det annars här i Delsbo... Och kamraten berättade mig, hur det varit i hans land förr, där kungen och de rika förtryckte de fattiga. Men tror du de fattiga tålde det, mor? Nej, du... de fattiga kom tillhopa och slog ihjäl både kungen och de rika. Det kallades för revolution, det. Och nu ä' det frihet och jämlikhet, ser du, mor... Och nu ä' inte värdt längre att sturska länsmän och slika rackare som Jockums-Sigga söka vara styfva i nackbenet, för då finns alltid nå'n till hands, som vet hvad han har att göra... Det ä' inte nu mera, som det har varit... Adlercreutzen, må veta, våran general i kriget, han har ju satt af kungen också här...

MÄRTA.

Men det står ju i skriften om öfverheten, som man skall vörda...

ROLF.

Det där begriper du inte, mor... Det ä' inte nu mera, som det varit förr, säger jag...

MÄRTA.

Det kan väl hända, att det ä' så... Men för Jockumsslakten blir du ändå alltid bara tattarpojken.

ROLF.

Margit lofva och svor, att skulle jag inte komma igen med lifvet, skulle hon dö som gammeljänta.

MÄRTA.

Lofva hon det?

ROLF.

Lofva! Ja . . . vid allt som heligt ä'!

MÄRTA.

Men hon höll inte löftet . . .

ROLF.

Höll inte löftet?

MÄRTA.

Till söndan gifter sig Jockums-Margit med Svensk-Eriks Jon i Nordanäng.

ROLF.

Det är inte sant!

MÄRTA.

För din skull gåfve jag mycket, gossen min, om så vore . . .

ROLF.

Jag kan inte reda det här än . . . Margit gifter sig till söndan . . . med Svensk-Jon . . . Och vi som ä' syskonbarn . . . jag har alltid tyckt om Jon . . . Men ändå . . . Nej! Det skall inte ske . . . Jag rycker henne från honom om så ock midt för själfvaste altaret . . .

MÄRTA.

Rolf... Ska jag mista dig för andra gången? Och veta, att du går i fängelse? Det ä' hårdt straff på att störa kyrkefriden... kanske får du sitta som far din... och hvad skall det bli af mig då... Nej, Rolf!

ROLF.

För din skull då, mor... men det känns, som skulle det vridas om ett glödjärn här i bröstet...

MÄRTA.

Käraste... allt kan ju bli bra igen...

ROLF.

Inte... (Gömmer ansiktet i händerna.)

MÄRTA.

Man får aldrig misströsta...

ROLF.

Om hon inte lofvat mig så dyrt. Det ä' bara lögn allting och ruttonhet! Tvi och förbannelse!

MÄRTA.

Du ä' ju unga gossen bara... Drömmen som strömmen; och inte hänger lyckan på, att allt raväg går som man vill själf, inte...

ROLF.

Hvad ska jag ta' mig till nu?

MÄRTA.

Du har ju bra här oppe. Skogen står tät; och det kan ju bli både åker och äng, om du rödjer och

dikar ut myrjorden... Du ska bli rika karlen snart, du. Och nog må du väl kunna få en bättre hustru än Margit? För öfrigt ska jag säga dig, att Margit har olycka med sig...

ROLF.

Har du sett det, mor?

MÄRTA.

Ja, jag har sett det... Och så pass stursk ska du vara, att du inte visar henne hur tagen du blifvit af hennes svek...

ROLF.

Det har du rätt i, mor... (Kastar sig ned bredvid Märta.) För väl ä' det ändå, att jag har dig åtminstone... Hon ska inte se hur tagen jag ä', inte. (Springer upp.) Men nog ska vi mötas öga mot öga än en gång!

MÄRTA.

Hvad ska det tjena till?

ELLA (kommer in, går fram till Rolf).

Välkommen hem igen och god trefnad...

ROLF (fattar hennes hand).

Tack... Du ä' hos mor, du; det ä' snällt af dig, det... Hvad det ska tjena till, sa du, mor... (Släpper Ellas hand.) Jo... Om söndag dansar jag på Jockums-Margits bröllop!

Förhänget faller.

Andra handlingen.

Margits bröllop.

Första taflan.

Kammare i prostgården, enkelt möblerad. Fönster i bakgrunden; dörrar till såväl höger som venster.

MARGIT (*sitter till venster framför en byrå med spegel*).
PROSTINNAN (*håller på att kläda henne till brud*). ANNE
SOFIE (*hjälpes modern*).

PROSTINNAN.

Nånå! Kära Margit, lugna dig litet . . . var inte så otålig . . . Sitt stilla nu och låt mig få fästa kronan.

ANNE SOFIE.

Har s'ta mor sett en rarare brud än Margit?

MARGIT.

Ni lufvar mig . . .

PROSTINNAN.

Den som vill vara fin, får pina skinn . . . Se så, ja! Nu ä' du färdig.

MARGIT.

Tack!

ANNE SOFIE.

Ska du inte se dig i spegeln?

MARGIT.

Vill ni låta mig få tala vid mor . . .

PROSTINNAN.

Men, käraste Margit . . . nog ä' vi närmaste grannar, men inte har Sigga tid att komma ändå . . . Tänk på all brådskan.

MARGIT.

Hon måste komma . . . jag går inte till kyrkan eljest.

PROSTINNAN.

Margit! Margit! Du har ett stridigt lynne!

MARGIT.

Det vet jag också . . . Men hon måste komma . . . hör ni, hon måste komma!

PROSTINNAN (till Anne Sofie).

Spring öfver till Afva, du, och — (fortsätter tyst).

ANNE SOFIE.

Som s'ta mor befaller. (Går ut till höger.)

PROSTINNAN.

Hur ä' det fatt med dig, kära Margit?

MARGIT.

Jag vet inte själf.

PROSTINNAN.

Det är alltid ett viktigt ögonblick, då man ska lemna föräldrahemmet. Jag mins nog, jag, hur orolig jag kände mig på min bröllopsdag öfver att inte kunna fylla de plikter, jag åtog mig inför altaret. Men med försynens hjälp går det i alla fall. Och för dig ligger ju framtiden så ljus, som du någonsin kan begära. I välstånd har du vuxit opp och i ett rikt hus inträder du nu. Och Jon ä' ju för öfrigt en bra och ansedd man, som gått i stadsskolan till och med. Prosten sätter mycket värde på Jon... Dricker gör han inte, slåss gör han inte, aldrig har han varit för tinget och aldrig har någon hört ondt om honom i andra afseenden heller...

MARGIT.

Det må jag väl veta.

PROSTINNAN.

Nå, men kära barn, då...

MARGIT.

Jag säger ju, att jag själf inte vet hur det ä' fatt med mig...

PROSTINNAN.

Stackars barn! Om jag kunde ge dig ett lugnande ord. Vill du tala vid prosten?

MARGIT.

Nej, nej... Säg mig, gudmor... Tror ni på spådomar... säg mig?

PROSTINNAN.

Spådomar? Om prosten skulle höra dig nu, vardt han riktigt ond på dig... Spådomar ä' ju hednisk vidskepelse och signeri... Jag måste riktigt spotta åt det! Kära barn, hur kan du komma på sådana tankar?

PROSTEN (gläntar på högra dörren).

Får man stiga på?

PROSTINNAN.

Gärna... Margit är färdig nu.

MARGIT (sakta).

Säg ingenting...

PROSTEN (kommer in, går fram till Margit och tar henne i hand).

Må den allgode i sin vishet styra så, att denna dag blifver dig till lycka och välsignelse. Må han nu och i all evighet vara med dig!

MARGIT.

Inte kan han vara med mig, inte...

PROSTEN.

Ä' du från vettet, stinta?

PROSTINNAN.

Margit ä' orolig, som man alltid ä' på en så viktig dag.

PROSTEN.

Gack du ut, mor, jag vill tala vid Margit.

PROSTINNAN (nickar och går mot venstra dörren, där hon vänder sig om).

Gubben min, glöm inte prestkragarna! (Går ut.)

PROSTEN.

Prestkragarna . . . jasanya . . . Sätt dig, Margit . . . Du har ju förtroende för din gamle lärare?

MARGIT.

Ja.

PROSTEN.

Jag tänkte det också . . . Nåja! Jag vet, att du för några år sedan hade ett tycke, som man säger . . . Inte sant?

MARGIT.

Ja.

PROSTEN.

Och jag vet också, att du måste afstå från det tycket . . . Rolf måste ut i kriget . . . Och nu, ser du, fattar jag mycket väl din oro. Det skall naturligtvis kännas tungt och besynnerligt, om du, som det tycks, just i dag fått veta, att den, som alla trodde död, har liksom uppstått ur grafven . . .

MARGIT.

Hvad menar vördig prosten?

PROSTEN.

Hvad jag menar? Har du då inte reda på ..

MARGIT (reser sig hastigt).

Himmelens frälsare! Lefver Rolf?

PROSTEN.

Du visste då inte... Nåja! Förr eller senare skulle du ju alltid få reda på det...

MARGIT.

Lefver han... (Ångestfullt.) Och ä' han hemma igen?

PROSTEN.

Fattig och trasig har han kommit som krigsfånge från Ryssland... Många hundra mil har han vandrat i träsk och moras...

MARGIT.

Än se'n? Tror vördig prosten, att jag har honom i tankarna än? Nej...

PROSTEN.

Rätt så.

SIGGA (kommer från venster).

Gu' sinne!

PROSTEN.

Guds fred, Sigga! Jag hörde af dotter min, att Margit ville tala vid dig. Det var snällt, att du kom... Farväl nu så länge! (Går ut till venster.)

SIGGA.

Du vet, hur brådt det ä' hemma, och så nödgar du mig komma med slika helsningar... Hva' vill du?

MARGIT.

Vet ni af, mor, att Rinaldos Rolf ä' hemma igen?

SIGGA.

Rolf... ä' den saten i lifvet än?

MARGIT.

Han har varit fånge... och rymt... lång, lång väg...

SIGGA.

Och nu vill du kanske säga nej i brudstolen?

MARGIT.

Föga känner ni mig, mor, om ni tror, att jag skulle göra mig till tal inför prest och församling...

SIGGA.

Jag borde kunnat tänka det... Men hvad vill du?

MARGIT.

Jo... jag ville säga — och det just i dag — att inte har ni varit mot mig som en mor borde vara.

SIGGA.

Inte?

MARGIT.

Nej... och Gud skall väl döma oss emellan.

SIGGA.

Var det detta du skulle säga mig, så . . .

MARGIT.

Stanna, mor . . . Efter denna dag ska vi inte ofta talas vid . . .

SIGGA.

Du ä' dig lik, du . . .

MARGIT.

Och hvem ä' det, som gjort mig till den jag ä' . . . hård och styfsint, som ni alltid säger? Hvem, om inte ni själf just, som aldrig unnat mig ett vänligt ord, aldrig smekt mig, som jag såg andra smektes af sina mödrar . . .

SIGGA.

Det ligger inte i Jockumssläkten att klema och smekas . . . slikt må andra göra. Vår släkt är kanske den äldsta i socken, glöm inte det.

MARGIT.

Nåja! Till sist kan dock hända, att ni haft rätt, mor, åtminstone handlat i god tro . . . Den man älskar den agar man, står det i skriften . . . Men ett förlåter jag er aldrig, mor . . .

SIGGA.

Och det ä'?

MARGIT.

Att ni tog mitt lifs glädje, då ni inte lät mig få Rinaldos Rolf.

SIGGA.

Du borde tacka mig i stället.

MARGIT.

Tacka — åh!

SIGGA.

Du har visst glömt, hur fjärde budet låter.

MARGIT.

Mins ni, mor, då Rolf på Bjuråkers marknad köpte mig örringarne... mins ni det? »Hvem har du fått dem af,» fråga' ni... Af Rolf svara' jag... Och hva' gjorde ni då, mor?

SIGGA.

Bättre än skam var att...

MARGIT (afbryter).

Bättre än skam... hva' var bättre än skam, menar ni?

SIGGA.

Hans hustru hade du aldrig blifvit, och... ja, väl att det gick som det gick...

MARGIT.

Nog går jag ren till altaret i dag — lika visst, som ni det gjorde en gång... Åtminstone vet jag med mig, att så är... Men jag kommer från det jag skulle säga... Rolf gaf mig dem, sa' jag. Då slet ni ringarne ur öronen på mig, så blodet rann nedåt halsen efter båda kinderna... Kan ni neka till det?

SIGGA.

Hvad ä' det att neka för... Hårda sinnen och hård aga...

MARGIT.

Men med det blodet rann ock bort den kärlek, jag kunnat haft till er...

SIGGA.

Har du råkat din forne go' vän?

MARGIT.

Rolf... nej...

SIGGA.

Håll ditt fat i helgelse, barn.

MARGIT.

Rolf tänker jag nu inte mera på... Men mörkt tycker jag allt syns för mig... så beckande mörkt... Skulden drabbar er, mor, om... ja, jag vill inte tänka mig två dar framåt i tiden ens... Och tack nu för allt.

SIGGA.

Tack själf... Stygga ord har du sagt till den, som burit dig under sitt hjärta. Men du må ha dem för dig själf. Och du får väl se, om inte jag velat ditt bästa... du får väl se... Farväl så länge... Mitt barn ä' du ändå. (Går ut.)

MARGIT (står tyst ett ögonblick, gör sedan en åtbörd, som ville hon slita brudkronan ur håret; i detsamma höres brudlåten utanför).

PROSTEN (kommer in från höger i kappa och krage).

Ä' du färdig, Margit?

MARGIT.

Ja.

BRUDPIGORNA (komma in och helsa).

MARGIT.

Få se, stintor, hvem af er som nästa gång bär kronan . . . Grann ä' hon och tung just inte heller, om ock det svider lite' i hårrötterna . . .

PROSTEN.

Har du ingen allvarligare tanke, då du går att inför Guds församling . . .

MARGIT.

Åh, vördig prosten, jag har nog allvarligare tankar också . . . (Brister i gråt. Kyrkklockorna höras.)

PROSTEN (efter någon tystnad).

Vi få inte dröja längre, Margit . . . Kom nu . . .
Nu gå vi till kyrkan.

MARGIT.

Ja, nu gå vi till kyrkan . . .

Förhänget faller.

Andra taflan.

Herrstugan på Afva gård; brutet tak; väggmålningar i dalstil. (Adam och Eva, Kristus i örtagården. Den nye prinsen Johan Baptist Julius o. s. v.); dörr i bakgrunden, fönster på hvar sin sida om denna. Dörr till venster, liksom bakgrundsdörren ledande ut till gårdsplanen; fönster på ömse sidor om dörren, Till höger dörr som leder in till en kammar. Spiseln i högra hörnet. Utsikt öfver bygden med kyrkan och Dellen på afstånd.

JON och MARGIT (sitta bröllopsklädda vid ett bord, midt på golvet och taga mot brudgåfvorna). PROSTEN (sitter till höger om bordet och säger opp gåfvorna). SIGGA (står vid Margits sida). SVENSK och INGRID (vid Jons). BJÖRN och FJÄRDINGSMANNEN (sitta långt ned till höger). SVÄRD, MÅRTEN, HANS, NILS och ANDERS (stå långt ner till venster). PROSTINNAN och ANNE SOFIE (sitta bland några äldre bondhustrur). Högtidsklädda män och kvinnor, äldre och yngre, i dörrarna, liksom utanför fönstren. För öfrigt gå folk ut och in hela tiden. Under begåfningen spela två spelmän en skänklåt.

PROSTEN (räknar upp, under det gåfvorna öfverlemnas).

Två daler kopparmynt . . . Fem marker ull . . . Tio daler silfvermynt, en dito till de fattige och fyra daler kopparmynt till kyrkan . . . En spädgris och tjugufyra

skilling till de fattige... Det ä' visst slut nu, tycks det... (Till brudparet.) Minsann! Om jag någonsin sett så rikliga brudgåfvor... (Högt.) Och förena alla med sina gåfvor de varmaste välönskningar för brudparets lycka... Vi ska väl räkna hop summan nu... (Börjar räkna.)

BJÖRN (till fjärdingsmannen.)

Slika brudgåfvor, du... Svensk-Erik fem hundra daler, två kor och två bäddade sängar, förutom svina...

FJÄRDINGSMANNEN.

Och Sigga hela Afva gård med löst och fast och växande gröda... Inte kommer ungfolket att sakna tak öfver hufve't, inte... (Samtalet fortsättes tyst; om en stund gå båda ut.)

MÅRTEN.

Nå... Rinaldos-Rolf, som ä' hemma igen...

SVÄRD.

Ja, tänk det.

NILS.

Har du råkat honom?

SVÄRD.

I går ett rapp... och då berätta' han om sina öden...

NILS.

Ä' han sig lik?

SVÄRD.

Nog syns, att han pröfvat mycke', men gamla lynnet sitter allt i kamraten.

HANS.

Då blir här lif i socken igen.

MÅRTEN.

Mins ni året han slogs med Jerfsöpojkarne på Skärstra marknad...

SVÄRD.

Jag måtte väl det, som va' i lag med 'en... Men han fick sig på tinguet för knifhugg den gången...

HANS.

Jostaligen! En slik en han var att springa efter stinter... Kom man en lördagskväll till en stinta, nog kunde man ge sig den fule på, att han var där förut...

ANDERS.

Vet ungmora af att han ä' hemma igen?

NILS.

Hur så?

ANDERS.

Det sägs, att de allt va' liksom go'vänsfolk förr...

HANS.

Nog va' det så allt...

NILS.

Inte.

SVÄRD.

Hade Sigga dött och Margit setat som landärfva, så kan en inte veta, hur det hade gått...

NILS.

En tattare i våran släkt — nej, gosse!

HANS.

Kommer han hit i dag månne?

SVÄRD.

Jag vet inte...

ANDERS.

Kan säga hvad hon tänker nu i alla fall...

NILS.

Het låga brinner snart ned... Inte bryr Margit sig om honom nu mera...

PROSTEN (som slutat sammanräkningen).

Förutom åtskilliga kostbara och hedersamma gåfvor in natura har brudparet i reda mynt erhållit niohundrade och fyra daler silfvermynt, de fattige trettioåtta och kyrkan fem... Och hembäres å allas vägnar tack till de frikostige gifvarne (Till Jon och Margit, som rest sig upp och helsa åt alla sidor.) Ja, lycka till nu... (Stiger upp och går mot bakgrunden, där han än språkar med den ene, än med den andre.)

INGRID.

Gu' sinne er, barn... Blir Jon dig bara hälften så god karl, som far hans varit mig, så kan du tacka Gud på bara knäna...

SIGGA.

Lycka till! Från i dag, Margit, 'ä' du då husmor här på Afva . . .

MARGIT.

Förlåt mig allt i morse . . . Och nog stannar ni allt kvar här . . .

SIGGA.

Nej; två matmödrar på samma ställe duger inte . . . Jag flyttar till gården i Fagerfall, jag . . .

SVENSK (till Margit).

Du kan komma och välja korna och grisarna själf . . . ockna du vill, får du . . . (Till Jon.) Och laga nu, Jonte, att gubben snart får bli farfar . . . En gosse ska det vara, hör du det, Margit . . . Blir hon röd i ögonen, ungmor . . . (Skrattar.)

JON (för Margit nedåt förgrunden).

Finge vi det nu bara så bra, som jag det hoppas och tror, Margit; det vill jag då lofva, att aldrig ska du få skäl att klaga öfver mig . . .

MARGIT.

Och inte ska våra egodelar minskas heller under mina händer . . . aldrig ska du behöfva säga, att din hustru lägger sig på latbänk.

JON.

Det blir nog bra alltihop . . . Ska vi inte gå dit ut ett slag och titta efter spelmännen?

MARGIT.

Har du hört att Rolf ä' i lifvet och hemma igen?

JON.

Jag har det, ja . . . Han ä' bjuden ock . . .

MARGIT.

Bjuden . . . Låt mig tala ett ord vid prosten.
(Går fram till prosten och säger sakta.) Skulle han . . . Prosten
vet . . . skulle han komma, så laga, att han vänder
om. Det kan annars bara bli . . . ja, vördig prosten
förstår . . .

PROSTEN.

Var lugn, du . . .

MARGIT (tillbaka till Jon).

Ska vi gå nu? (Går ut i bakgrunden.)

HANS (som skilt sig från de öfriga,
sjunger utanför).

Tar du en delboska,
visst blir du en delbo!
Hej! Hoppsan! Kylleroxbyxor,
sex kilar i lufvan,
tre kilar rö' och tre kilar blå
och en midt opp i kullen!

LÄNSMANNEN och KLOCKAREN (*från venster*).

KLOCKAREN.

Har bror läst sista avisorna?

LÄNSMANNEN.

Nej, jag har omöjligen kunnat profitera af dem, då jag inte haft en momang ledig senaste dagarna för alla utmätningar och lagsökningar . . .

KLOCKAREN.

Då har jag artiga nyheter att bjuda på . . . Fred är sluten med England, och kronprinsen säges skola resa öfver till Finland för att konferera med kejsar Alexander. Och det lär, tror man, allt leda till förbund mot Napoleon . . .

LÄNSMANNEN.

Vi ha således krig igen att vänta . . . då blir här bråk med utskrifningar . . . fy tusan!

KLOCKAREN.

Bror måste dock medgifva, att Napoleon ä' en stor man . . .

LÄNSMANNEN.

Napoleon . . . stor man . . . nej, så . . .

PROSTEN (som kommit ner till dem).

Herrarne politisera . . . (Samtalet fortsättes tyst.)

SKÄNKSVENNEN (kommer, följd af ett par pigor, som bära ett bord med dryckesvaror).

Det ä' dricksvaror här nu . . . Håll er framme, gubbar . . . Och ni, gummor . . . ska det vara sirapsbränvin eller muskat . . . (Går fram till prosten och de andra.) Om herrarne behaga, ä' det en punschbål inne i kammaren . . .

PROSTEN.

Tack... Ja, om vi skulle smaka på bröllopsbålen... (Herrarne gå in i kammaren.)

INGRID (som satt sig samspråkande med Sigga).

Nå... du har hört om Märtas-pojken... Jag trodde då inte mina öron först...

SIGGA.

För mig kunde han gärna stannat där han va'!...

INGRID.

Jestanes! Där kommer han, du... Fattiga kräk, så mager han blifvit... Men det ä' då inte att undra på...

JON (från bakgrunden, drager Rolf med sig, som nu är i helgdagsdräkt).

Men hvar ä' Margit... Nej, nu Rolf, ska du då ha dig ett glas...

ROLF (får se Ingrid).

Vänta! (Går fram till henne.) God dagen, moster...

INGRID.

God dagen... Du ä' vid lif än, du?

ROLF.

Jag ska väl vara det, sägs det... God dagen, Sigga-mor... Kan säga hur en slik storgumma mår?

SIGGA.

Tack som frågar. (Stiger upp och går åt annat håll.)

JON (tar Rolf om halsen).

Nu ska du följa . . . Svärd! Kom du och drick med Rolf . . .

BJÖRN (som varit än ute, än inne och synbarligen blifvit något beskänkt).

Då kommer jag väl med ock som gammal krigskamrat . . . (Flere samlas vid dryckesbordet och helsa på Rolf.) . . . Skål du, för finska kampanjen och Adlercreutzen och Döbeln, men fy fan i Klingspor och Kronstedt . . . skål! Slika starkvaror fick du väl inte smaka på din långa vandring genom öknen Sahara . . . hva'?

ROLF.

Nej, far . . . Ja, skål för gamla tider!

BJÖRN.

Ondt fick du slita, det må vår herre veta, både hungra och törsta och frysa; men mycket har man att minnas ändå . . . Vi slogs som björnar, du . . . Mins du en natt, då vi stod' utpost, du och jag . . .

ROLF.

Nog mins jag den allt, då ryssen kom öfver oss . . .

BJÖRN.

Ja, just som jag sa', att det va' bedröfvelig synd vara hemifrån slik en mörk och vacker natt . . .

TORKEL (som kommit in under det sista).

Skänk lappen en tår . . . det ä' så sällan han får något starkt . . . Och skänk lappen en slant ock . . .

ROLF.

Lapp-Torkel . . . lefver du än?

TORKEL.

Om jag lefver . . . Ocken undrar om jag lefver
än? Jag känner inte dig . . .

HANS.

Känner du inte igen Rinaldos-Rolf?

TORKEL.

Rinaldos-Rolf . . . Nu ser jag . . . Tvi perkele! Tvi
perkele! Tvi öfver ditt hufvud! Tvi och elände och
allt ondt!

ROLF.

Ä' du från vettet?

TORKEL.

Från vettet . . . Du sa' ordet. Från vettet ä' jag
allt se'n Lucia, stintan min, dog . . .

ROLF.

Ä' Lucia död?

TORKEL.

Död, ja . . . Ocken vålla' det, du?

ROLF (vill gå).

Inte vet jag . . .

TORKEL (håller honom kvar).

Men jag vet det, jag . . . Jag vet ocken, som va'
far till barnet . . . Och du kanske vet det ock . . .

JON.

Tyst, tyst! . . .

TORKEL.

Nej, far, tyst kan jag inte vara nu . . . Det har grott i år inom mig, det jag nu säger . . . Tvi dig! Lucia gick i sjön, du; hon tog lifvet både af sig och barnet . . . Och det va' din skull, du, som tubba henne, som sedesam va', från dygdens stigar . . .

ROLF.

Gammal och skröplig ä' du, men tiger du inte, vet jag knappt hva' jag gör . . .

TORKEL.

Må gräs gro på din tröskel i allan tid.

ROLF.

Bort, säger jag . . .

JON.

Låt bli stackarn han ä' ju svag . . . Och hvem af oss ä' det, som fäster sig vid hans joll . . . (Slår i ett glas.) Här har du . . .

TORKEL.

Mitt joll . . .

JON.

Gå nu.

TORKEL (tömmer glaset).

Gu' sinne den, som ä' god mot lappen . . . tack, tack! (Med en sidoblick på Rolf.) Men det som göms i snö,

kommer opp i tö . . . Lappen glömmer inte så lätt,
han . . . (Till Jon.) Tack, tack för fägnan . . . (Går ut.)

ROLF (halft för sig).

Lucia död . . .

JON.

Inte ska du bry dig om lapp-Torkel, inte . . .
Han ä' svag . . . Skål!

ROLF.

Ja, skål för er allesammans . . . (Skrattar tvunget.)
En slik en skulle doppas i tjära och rullas i fjäder . . .
Skål!

ELLA (som varit inne en stund, kom-
mer fram och lägger sin hand
på Rolfs arm).

Rolf . . .

ROLF (vänder sig hastigt om).

Hvad vill du?

ELLA.

Drick inte så mycket . . . Du ångrar det sedan . . .
(Sakta.) Ska du låta Margit se, att . . .

ROLF (svänger sig om på klacken och
skyndar ut).

ELLA (drar sig åt annan sida).

BJÖRN.

Hvart tog han vägen?

JON.

Det va' visst något bud från Märta mor... Men nu får ni sköta er själfva... Björn! Se till du, att gubbarne dricka... (Går ut.)

BJÖRN.

Det ska inte fallera... Nå, gubbar och drängar! Ä' ni inte torra i struparna... Det ä' jag som ä' värd nu... Nej, se på bjuråkringar... själfvaste Liafar'n... God dag på er, Anders Halvors... Ni fick allt spö vid tinget...

ANDERS.

Jag fick det... Nog, må veta, va' det vittnen på att jag tog tjädern ur eran prosts snara, men jag säger än, som jag sa' vid tinget, att inte stal jag fågeln, utan jag tog'en bara till vara, för si, jag tänkte som så, att låter jag den där ligga, kommer bestämdt en delbo och stjal bort 'en...

BJÖRN.

Åh! Vet skam, bjuråkring! Ta' tillbaks de orden, eller...

ANDERS.

Ingen rädder här!

BJÖRN.

Ska ni förolämpa kunglig majestät och kronan i mig, tyckes ni...

ANDERS.

Jag säger som det ä', jag... Och ser ni, vi bjuråkringar med Guds nåde, vi...

NILS.

Ut med er, åtminstone, om ni ska slåss . . . Men ingen får dra' knif . . .

BJÖRN.

Stryk ska han ha . . .

ANDERS.

Kom då delbotjufvar . . . (De brottas.)

LÄNSMANNEN (från kammaren).

Nej, hör nu, godt folk, intet slagsmål . . . Seså! Nu ska ni skiljas åt . . . Hör ni inte, hvem som säger det?

FJÄRDINGSMANNEN (som kommit till).

Ni ska skiljas åt, godt folk . . . Länsman befaller . . .

MÅRTEN (till länsman).

Forsberg ska inte lägga sig i det här . . . det ä' bara en liten rolighet . . .

PROSTEN (som följt länsmannen).

Jo, det ä' en snygg rolighet . . . Ska ni störa bröllopsfriden, tycker ni? Släpp taget där . . . Hva' ä' ni för ena kanaljer och spetsbofvar? Du, gamle Björn, som har medalj till på köpet, och Anders Halvars i Lia . . . du ska vara en reel karl eljes, om du också tullar mina fågelsnaror ibland . . . (Han tar dem, en i hvardera kragen och slänger dem åt skilda sidor.) Marsch nu! Annars får ni med mig att göra och då vankas det stryk . . . (Anders och Björn lomma af.)

BJÖRN.

Det där skulle nå'n annan än prosten ha gjort...

ANDERS (mellan tänderna).

Ska jag inte en mörk natt rödfärja ladan din till tack för detta, så vill jag aldrig se en ärlig karl i synen.

PROSTEN (som hört det sagda).

Dröj lite' med den saken, du... det ä' allt bäst både för dig och mig...

LÄNSMANNEN.

Bror har en förunderlig makt öfver folket... De ä' räddare för bror än för mig, så länsman jag än ä'...

PROSTEN.

Tror bror jag hade kommit nå'n hvart i denna bygden, om jag inte, förutom Guds lag och evangelium, haft dessa här båda... (Visar sina knutna näfvar.)

SVENSK (kommer nedåt).

Ha herrarne fått sig något till bästa?

PROSTEN.

Tack... Men hvad säger riksdagsman om krigsryktena?

SVENSK.

Ingen rök utan eld; men med Karl Johan behöfva vi hvarken vara rädda för fransmän eller moskoviter...

LÄNSMANNEN.

Nå, men systerson då, Rolf . . .

SVENSK.

Ja, det ä' som ett underverk; det ä' sanning, det . . .

PROSTEN.

Den som nu kunde få honom till stadigt arbete bara . . . Mycket godt fins det hos honom, men mycket ondt ock; det beror på hvad som får öfverhand nu . . . Där ä' han . . . (Ropar.) Rolf . . . Kom få vi tala med dig!

ROLF (som kommit in under det sista, nalkas prosten).

Vördig prosten ropa . . .

PROSTEN.

Vi säga just, att det vore bra, om du komme till stadigt arbete . . .

ROLF.

Jag tänker så med . . . Tror inte vördig prosten det vore lönt söka reda på koppargrufvan i Blacksås?

LÄNSMANNEN.

Gör dig vän med trollet bara, som bor i Blacksås.

ROLF.

Jag ska fresta på . . . Slagruta har jag.

PROSTEN.

Du ä' jollig! Slagrutor och signerier och löfjerskor och tocken där hednisk vidskepelse leker då dig jämt

i tankarne . . . Kom till mig en morgon, ska jag sätta vett i dig . . . Nu kan du gå!

ROLF (drar sig undan).

SVENSK.

Och när han kommer, ska prosten inte lägga fingrarne emellan . . .

PROSTEN.

Brukar jag det annars?

LÄNSMANNEN (skrattande).

Mäster Erik i Vrån har för öfrigt en synnerligt talande tunga . . . (Under det föregående har man hört fiolerna stämmas utanför.)

PROSTEN.

Så . . . nu börjas dansen . . .

(SVÄRD och spelmännen komma in och spela upp en polska. Jon och Margit dansa först ett hvarf med hvarandra, sedan bjuder Jon upp prostinnan och Margit prosten. Allmän dans.)

ROLF (synes i dörren i bakgrunden, han får se Ella, som står i förgrunden; går fram till henne).

Ella . . . ska vi dansa?

ELLA.

Jag vet inte . . .

ROLF.

Jo . . . kom nu . . . (De dansa ut.)

LÄNSMANNEN (till Anne Sofie).

Jag vore synnerligen charmerad, om jag finge engagera lilla kusin Anne Sofie till en polska . . .

ANNE SOFIE (niger ceremoniöst).

Obligerad, kusin Forsberg . . . (De dansa ut.)

BJÖRN (bland några andra gubbar).

Det ä' då svåra synd, att Sikajokki-kulan sku' vålla att jag inte kan dansa mer . . . Pickar det inte i bröstet mitt, när jag ser stintorna flänga och slänga . . . Hejsan! Gno på med fiolerna . . . Men nu tycker jag våra strupar ock kunde behöfva lite' konfonium . . . Huj! Gubbar! . . . Ska vi vara vänner igen. Lia-far . . . ska vi . . . kom nu. (Drar Anders till dryckesbordet.)

ANDERS.

Ja, se, jag ä' inte se'n till vänskap . . . Och att vid era år orka ta' slika tag, det . . . ja, det . . .

BJÖRN.

Mina år . . . jag ä' väl inte så lastgammal . . .

ANDERS.

Vi ska vara vänner, det ska vi . . . (De dricka.) Men nu må ni förtälja för mig, Björn, om eran stockholmsfärd härom året; mycket har jag hört om den, men se, folk ljuger, att de kanske va' lögn allt i hop.

BJÖRN.

Lögn . . . nej, så . . . Det förstås, den som förtalde pasaschen för er, ljög kanske; men får ni höra om

färden af mig, kan ni ge' er den fule på, att det ä' sanningens ord hvartenda ett... Skål... Ja, stockholmsfärden, ja... Det va' två år se'n i vintras, som jag reste till Stockholm med smör och fågel... Jestanes! Slik en stad... Och en dag, då jag gick på stora Norrbron, så mötte jag kungen...

ANDERS.

Hur va' han klädd, kungen?

BJÖRN.

Hur han va' klädd... I silke och gullegaloner, far... ja... Och kan ni tro -- jag ljuger inte -- då stanna kungen och starrbliga på mig och så sa' han till slut: »ä' det inte n:o 14 Björn på Delsbo kompani och Helsinge regimente?» Gu' bevare herr kungen, sa' jag; det ä' allt så... »Jag tyckte jag drog känsel på dig,» sa' kungen; »välkommen till sta'n,» sa' han; och så undra' han hva' jag hade i förning att sälja; och då han fick veta det, tinga' han en femmarkers-bytta färskt smör och några hjärpar, som inte skulle få lukta allt för illa, sa' han, och så stämde han mig till slottet da'n därpå... Och jag gjorde som han befallt mig, jag... men kan ni tänka, godt folk, att fastän klockan va' öfver åtta på morgon, så låg hvar eviga själ på slottet. Men hur jag bulda', så vakna gammelkungen och ropa: »Ocken ä' det?»... N:o 14 Björn, herr kung, sa' jag... Och då vardt där brådt, må veta. Kungen kom ut i baraste kalisongerna och förde mig in i rikssalen, där dronningen låg i sin

gullsäng och gäspa och gona sig. Men se då vardt Karl den trettonde mäkta vred och slog sin kungaspira i bordet, så det klang i salen: »häf dig opp,» sa' han, »och sätt på kaffe pannan; ser du inte, att n:o 14 Björn på Delsbo kompani och Helsinge regimente ä' här?» Jestanes! Slikt ett lif det vardt i spelet på de orden. Dronningen koka' kaffe, prinsessan Albertina satte fram skorp korgen och en kammarherre språng till trångsundskrögen efter bränvin, för vi skulle, må veta, ha oss en kask i morgonkylan. Se'n gick handeln som en dans, men pengar fick jag inte, för den saken skulle först hänskjutas, sa' kungen, till riksens ständer... Så långt var allt godt och väl, men så proponera' kungen och dronningen, att jag skulle ge' mig till kronprins och gifta mig med prinsessan Albertina, men när kungsherrskapet fick höra, att jag va' gift förut — ja, herregud! Kärringen lefde då ännu — så vardt båda han och hon rent okristligt arga och ville partu' föra mig till frimureri... och jag fick strida i tre timmar med sexhundra gardister, förutom befälet... ja, jag ljuger inte. Men den som segra, det va' allt jag ändå, det! Och när jag så kom ner på Norrbron igen — tretti grader kallt va' det, men svetten rann af mig — stod kungen i ett fönster och skrek, så det hördes öfver hela sta'n: »dra' ända in i Helsingland n:o 14,» skrek han, »och sticker du näsan i Stockholm en gång till, ä' du blankt fördärfvad...»

ANDERS.

Jesses!... sa kungen det?

BJÖRN.

Om han sa' det . . . ja. så sant som jag står här . . . Men nu ä' jag torr i strupen . . . Drick, gubbar . . .
(De fortsätta språka sig emellan.)

PROSTINNAN (som, efter dansen, tagit plats bredvid Ingrid).

Så grann brud som Margit har då inte så länge jag kan minnas vigts i Delsbo kyrka . . .

INGRID.

Nog har hon fågringen allt . . .

(Dansen stannar; i hvimlet, som då uppstår, mötas Rolf och Margit tvärt i förgrunden.)

ROLF.

Guds fred, Margit . . .

MARGIT.

Guds fred . . .

ROLF.

Du känner kanske inte igen mig?

MARGIT.

Åjo . . . Välkommen!

ROLF.

Tack . . . Jag kom för sent att vara med om, när presten lyste gåfvorna . . . Jag skulle väl lemna min, jag ock . . . (Tar en silkesduk ur fickan) Här har du en silkesduk . . . Jag köpte den långt borta i Ryssland med tanken på dig. Och under alla vedermödor har jag kunnat bevara den. Håll till godo . . . Blir du

lycklig, kan den vara god nog att torka fötterna på,
och blir du olycklig, behöfs alltid en trasa att torka
tårarna med . . .

MARGIT (räcker honom handen).

Tack . . . (Deras blickar mötas; en polska spelas upp; dansen
skiljer dem åt.)

Förhänget faller.

Tredje handlingen.

Onda makter.

Gårdsplanen på Afva; till venster herrstugan; till höger en mindre stuga; längre upp på samma sida ett hebbre (bod); grind mellan dessa båda byggnader. I bakgrunden landsvägen, skild från gården genom ett spjälplank med grind. I närheten af hebbret en brunn med lång pumpstång. — Utsikt öfver Dellen och blånande, mjuka bergslinier.

JON och SIGGA (*sitta i samspråk på en bänk nedanför herrstugan*).

SIGGA.

Nej, nu har jag inte tid att stanna längre. (Stiger upp.) Mins hvad jag sagt emellertid . . . Ha ögonen med dig . . .

JON.

Inte . . .

SIGGA.

Han stryker ju här kring knutarna som en löphund . . . Det går aldrig väl . . .

JON.

Kära mor, jag känner Rolf lika väl som mig själf . . .

SIGGA.

Lita inte för mycket på det, du . . . Den råd lyder ä' vis, heter det.

MARGIT (från lilla stugan).

Ska ni gå nu, mor?

SIGGA.

Ja, det lider på tiden, och jag har långt hem . . .
Tack nu för välfägnan.

JON.

Ingen orsak . . . Farväl då!

MARGIT.

Farväl . . . (Följer modern upp till grinden; när Sigga inte syns längre, kommer hon åter långsamt ned åt förgrunden.)

JON (vecklar upp en tidning, som han haft i handen).

Här ska du få höra . . . (Läser högt.) »Då franska kapare ständigt fortfara att utan undantag uppbringa svenska handelsfartyg, torde nödvändigheten fordra, att dessa senare, för att vara fullkomligt säkra, begagna sig af det beskydd, som svenska regeringen lemnar åt dess undersåtens handel. Tvenne svenska handelsfartyg hafva nyligen blifvit uppbragte på ett temmeligen obehörigt sätt . . .» Slika rackare! . . . »Det ena, skeppet Hoppet, fördt af kapten Vesterberg, hade ankrat . . .» Ska du inte höra mera?

MARGIT.

Jag har inte tid; jag måste se om pigorna. Och så har jag en väf för öfrigt... Och nog tycker jag husbond' ock hade annat göra än sitta i fåfånga...

JON.

Man ska väl ta reda på hvad som händer och sker i världen.

MARGIT.

Mycket vatten rinner dock, medan mjölnarn sofver...

JON.

Hvad vill du jag skall göra?

MARGIT.

Och det frågar du...

JON.

Om far hade låtit mig studera ändå... Hvad har jag för fröjd af att ha gått igenom två klasser i skolan? Mycket vill ha mera... Prest skulle jag ha blifvit och inte bonde...

MARGIT.

Och inte bonde... I många tusen år har förfäderna lefvat och dött med sina seder. Ska de inte spotta ur sina grafvar åt den som bonde ä' och vill lemna sockenseden?

JON.

Föräldrarna vet aldrig hur illa de gör, när de tvinga sina barn...

MARGIT.

Åjo . . . det ä' sant nog . . . Om det bara funnes mera kraft hos dig, Jon. Farfar din va' ju med, när kung Karl kriga' . . . Rik ä' du och kan bära hufvudet högt. Men ä' du som en storbonde ändå? Hvad gäller ditt ord bland andra? Fråga de dig till råds, när det gäller socken och annat? Och hvarför inte?

JON.

Min tid ä' inte kommen än.

MARGIT.

Inte kommen än . . . Du skulle tänka på förfäderna ändå och deras tider . . . Då fanns inga andra boklärdade i socken än presten. Och honom hade de för sina synders skull. Men nu ska lite hvar hänga öfver böcker och avisor. Slikt går aldrig väl . . . Men förr i världen fanns det karlakarlar bland delboarna; och finns väl ock än, men inte hör du till deras tal . . . Och skam öfver dig, som säger, att bonde skulle du aldrig blifvit . . .

JON.

Jag undrar, om det inte va' till slike, du kallar karlakarlar, som kung Gösta i världen sa', att han borde bila opp en vak på isen, där Dellen var djupasi, och dränka dem allesammans . . . Du talar om förfädernas tider, du. Jag tror, det kunde varit skralt nog för gammelbjörnarna — för som björnar lefde de i mörker och dödsens skugga — om inte prest och fogde stått öfver dem med lagens taflor och

öfverhetens svärd. Rätt ska vara rätt. Och alla tider ä' inte likadana heller. Sommar ä' inte vinter...

MARGIT (afbryter).

Hade du så pass makt i dig åtminstone, att du sa' Rinaldos-Rolf, att han inte kommer här hvar-endaste dag...

JON.

Han hjälper mig vid tröskningen nu.

MARGIT.

Finns väl andra att få till hjälps.

JON.

Hvad har du mot Rolf? Jag tror alla ä' som förgjorda i dag att vilja stifta ovänskap mellan Rolf och mig. Nyss satt Sigga här och talte både ett och annat... Men det ska inte lyckas; nej, du! Rolf ä' mitt syskonabarn och jag vill hjälpa honom hvad i min förmåga står...

MARGIT.

Hvad sa' mor?

JON.

Det va' så mycket, att jag inte mins det en gång.

MARGIT.

Du har kort minne...

JON.

Då ä' jag som du då... Det va' nå'n, som för inte så många år se'n såg Rolf med allt annat än

oblida ögon . . . Det ä' lätt att se grandet hos sin broder, Margit, och . . .

MARGIT (häftigt).

Du vet inte hvad du säger!

SVÄRD (från höger).

Jag tänkte laga pumpstocken nu . . .

JON (reser sig).

Ja, det är så godt, det . . .

MARGIT (går in i lillstugan).

SVÄRD (som börjar arbeta).

Vet du hvar Rolf ä'?

JON.

Hur så?

SVÄRD.

Jo, Ella var här och båda' att Märta-mor ä' sjuk och ingen ro har förr'n hon får honom till sig.

JON.

Jag ska nedåt prestgåln, och ser jag till honom, ska jag helsa . . . Gick Ella?

SVÄRD.

Ja, med samma . . .

JON.

Hon ä' en vida snäll stinta . . .

SVÄRD.

Sanning det.

JON.

Du skulle ta' och gifta dig med 'na . . .

SVÄRD (utan att se upp).

Hon vill inte ha' mig.

JON.

Vill hon inte . . . Ja, jag ska säga till honom, om vi råkas . . . (Går ut till höger.)

SVÄRD (sjunger).

Det hände sig en majmässedag
Och rätt om middagstid,
de sköto eld på Faxehus,
så lågan stod änd' i skyn . . .
Faxehus ligger i svartom brandom.

LÄNSMANNEN (kommer landsvägen framåt
från höger, stannar, då
han får se Svärd).

Ä' Svärd här och arbetar. God dag!

SVÄRD.

Gu' sinne.

LÄNSMANNEN.

Vet du, om mjölnaren där oppe ä' hemma?

SVÄRD.

Han gick då oppöfver för en stund se'n . . .

LÄNSMANNEN.

Det va' bra det, så jag slipper gå den långa vägen förgäfves . . . Jag tyckte det va' Svensk-Jon, som gick där borta öfver täkten?

SVÄRD.

Det va' allt han . . .

LÄNSMANNEN.

Nå, hur har ungfolket det här?

SVÄRD.

Hm . . . Så godt som eld och vatten kan ha det ihop . . .

LÄNSMANNEN.

Du säger det?

ROLF (från höger).

God kväll.

LÄNSMANNEN (nickar).

Hur lefver världen med dig?

ROLF.

Tackar som frågar . . .

LÄNSMANNEN.

Och grufvan . . . Har du träffat trollet i Blacksås?

ROLF.

Jag va' allt dit och bulta på. Men hon släppte inte in mig, den fulingen . . . Hon trodde kanske jag va' nå'n länsman, som ville panta . . .

LÄNSMANNEN.

Hm . . . hm! Roligt att höra emellertid, att du blifvit stadigare af dig . . . Du har väl slutat springa efter stintor, då med?

ROLF.

Jag har aldrig sprungit, bara gått i slika fall...

LÄNSMANNEN.

Du har ditt gamla sätt kvar, hör jag, att slingra undan frågorna och aldrig svara ja eller nej...

ROLF.

Det ä' inte så lätt, det...

LÄNSMANNEN.

Säger du, ja, din krängelnakare... Men jag, som mera vet än du, säger återigen, att man på en fråga alltid kan svara ja eller nej.

ROLF.

Kommissarien har, må veta, mera reda på ordvrängningar än jag... Men... (hastigt) har kommissarien slutat att ta' mutor?

LÄNSMANNEN.

Slutat... att... ta' mutor... Har jag någonsin... ryk och ränn!

ROLF.

Jag tror kommissarien hvarken kan svara ja eller nej på den frågan...

LÄNSMANNEN.

Lymmel... Vänta du; jag ska nog ha dig och dina mandater i minne... (Fortsätter vägen åt venster.)

SVÄRD.

Nu har du Forsberg till ovän.

ROLF.

Än se'n då?

SVÄRD.

Har du träffat Ella?

ROLF.

Nej, men Jon ... Jag går allt hem i kväll.

SVÄRD.

Har du hunnit långt med nyodlingen?

ROLF.

Hade jag pengar bara, skulle det gå fortare ...
Ä' Margit hemma?

SVÄRD.

Jag tror det ... Men hör du, Rolf ... Ja, bli inte
vild på mig ... men gammeltalet börjar komma opp
igen ...

ROLF.

Gammeltalet?

SVÄRD.

Ja, om Margit och dig ...

ROLF.

Såå ... Går du?

SVÄRD (som samlat ihop sina verktyg).

Bara bort till vedbacken ... Kommer du med?

ROLF.

Nej, jag ska tala vid Jon och måste vänta på
honom här ... Han har lofvat gå i borgen för mig ...

SVÄRD.

Farväl då så länge . . . Helsa hem till Järnvallen . . .
(Går ut till höger.)

ROLF (går långsamt fram mot herrstugans förstubro).

MARGIT (kommer ut, stannar på bron vid åsynen af Rolf).

Ä' du här?

ROLF.

Går jag i vägen?

MARGIT.

Inte för mig . . .

ROLF.

Jag trodde det nästan.

MARGIT.

Hur så?

ROLF.

Blind ä' jag inte . . . Hvad har jag gjort dig, eftersom . . .

MARGIT.

Mig . . . Ingenting.

ROLF.

Mins du då inte, hur det var förr . . .

MARGIT.

Det finns det, som man inte vill minnas . . .

ROLF.

Men ock det, som aldrig kan glömmas . . .
(Fixerar henne skarpt.)

MARGIT.

Du tror det . . .

ROLF.

Jag tror inte . . . jag vet. Jag har aldrig glömt dig, Margit, och aldrig glömmet jag dig heller.

MARGIT (kommer ner).

Rolf . . . du får inte tala så . . . Glöm mig, det ä' det bästa . . . både för dig och mig.

ROLF.

För dig ock . . . Margit?

MARGIT.

Märker du ord?

ROLF.

Gör dig inte hårdare, än du ä'! . . . Du har jämt hållit dig undan, jag har nog märkt det. Men nu slipper du inte så lätt . . .

MARGIT.

Hvad vill du?

ROLF.

Ett sanningens ord . . .

MARGIT.

Jag förstår dig inte . . .

ROLF.

Jag kan nog tro det... Men, Margit, mins du kvällen innan jag skulle rycka ut och vi möttes i skogen vid Strömnesjön, mins du hvad du då svor och lofva'...

MARGIT (sakta, undvikande).

Rolf...

ROLF.

Du skulle aldrig gifta dig, sa' du, om så skulle hända, att jag blefve borta i kriget.

MARGIT.

Om du visste...

ROLF.

Om jag visste... ja, om jag visste... Hvad jag vet ä', att du svek hvad du lofvat!

MARGIT.

Rolf... förlåt mig...

ROLF (tonlöst).

Förlåta...

MARGIT.

Jag vet, jag har mycket att ångra. Jag har brutit mot dig mer än hvad jag i lifvet kan godtgöra... Men, du vet inte, du, hur en kvinna kan skuffas och tvingas hit och dit af dem, som ega makt öfver henne... Jag vill inte urskulda mig, långt därifrån... Jag kan bara säga, att vi ä' olyckliga, både du och jag...

ROLF.

Margit! Du älskar mig än . . .

MARGIT.

Rolf . . .

ROLF.

Du älskar mig än . . .

MARGIT.

Ja . . .

ROLF.

Du älskar mig, Margit . . . inte ä' vi olyckliga då . . . Jag glömmer allt som varit, när jag vet, att du . . .

MARGIT.

Jag ä' en annans hustru . . .

ROLF.

Än se'n . . . Därför att presten läst ur boken öfver dig, kan det kväfva . . . Nej, Margit! Vi skulle ju kunna vara lyckliga, om ock ingen vore vittne till vår lycka . . .

MARGIT.

Aldrig . . . En annans hustru ä' jag . . . och i svek blir jag aldrig din . . .

ROLF.

Svek . . . i svek blef du dock hans . . .

MARGIT.

Tala inte om det . . .

ROLF.

Farväl, Margit . . .

MARGIT.

Du får inte gå än . . . Var god på mig, Rolf . . .
Det säger jag dig, att vore jag inte bunden, då . . .
Då, Rolf . . . Ja, i samma stund jag vore fri, aldrig
en minut skulle jag då töfva . . . Rolf! Du vet inte,
hur högt jag håller dig kär . . .

ROLF.

Om du vore fri, säger du . . . Margit . . . du frestar
som ormen fresta' i paradiset . . . Om du vore fri . . .
Du menar . . . Om inte han stode emellan oss . . .

MARGIT.

Den känns som en boja nu, den tanken, att jag
ä' Jons hustru . . . Väles dig, som står ensam!

ROLF.

Jon kan ju dö . . . Och om så . . . Margit, ger du
mig löfte, då . . .

MARGIT.

Hvad menar du . . . Du tänker väl aldrig . . . I
himmelens namn, Rolf . . . nej . . .

ROLF.

En af oss båda . . .

JON (från höger).

Jag tänkte, du hade gifvit dig i väg, jag . . .

ROLF.

Jag kom att dröja en stund . . . Jag berätta för Margit om kriget.

JON.

Nå, det var väl nöjsamt att höra på . . .

MARGIT.

Ja . . . Rolf berätta' både ett och annat . . .

JON.

Du kan gärna låta oss få lite' att dricka . . .

MARGIT (går in i herrstugan).

JON

Jag tycker riktigt om, ska jag säga, att du och Margit kommit sams . . .

ROLF.

Kommit sams?

JON.

Jag vet inte hvad Margit gått här och inbillat sig . . . ja, vi ska inte tala om saken.

ROLF.

Så godt kan det vara.

MARGIT (kommer ut med öl i stånkor, som hon ställer på bordet framför bänken).

JON.

Nu tycker jag gärna, du kunde dricka med Rolf . . .

MARGIT (höjer Jons stånka).

Välkommen!

ROLF.

Tack.

JON.

Så ska det låta . . . Går du?

MARGIT.

Jag har göra därinne. (Går in i lillstugan.)

JON (efter någon tystnad).

Ett välsignadt väder har det varit nu hela sista tiden . . .

ROLF (tankspridt).

Ja . . .

JON.

Hur ä' det fatt med dig?

ROLF.

Jag tänkte på mor där hemma . . . Hvem vet hur länge hon får lefva?

JON.

Märta mor har allt pröfvat på mycket, hon . . .

ROLF.

Hon har det . . .

JON.

Om hon nu dör, tycker jag, du skulle se dig om efter en flink och duktig hustru och slå dig ned på

allvar däroppe . . . Järnvallen har bra jord . . . tänk bara myrarna; och snällt med skog ä' där ock.

ROLF.

Jag tänker inte stanna här . . . Jag känner mig rent som biltog öfverallt . . . Jag vill ut i världen.

JON.

Du borde fått nog af den, tycker jag . . . Tänk, så mycket lugnare det nu vore, om du . . .

ROLF.

Lugnare . . . det kan väl hända . . . Men lugnet ä' väl inte det bästa . . .

JON.

Vet du hvad, Rolf . . . Jag har en hustru på förslag åt dig . . .

ROLF.

Såå . . .

JON.

Ella, må veta . . . hon ä' en slik en, som du skulle ha, snäll i sysslorna och . . .

ROLF.

Ella . . . äh!

JON.

Tänk på saken emellertid . . .

ROLF.

Tror du det blir krig, Jon?

JON.

Nog stundar krig allt. Och ganska snart ock.

ROLF.

Då går jag ut.

JON.

Inte ska du det . . .

ROLF.

Jag går, säger jag . . . Om jag mister mor nu, som det ser ut, hvad har jag då, som håller mig kvar . . .

JON.

Besinna dig i alla fall . . .

ROLF.

Jag besinnar mig lika bra som du . . .

JON.

Undra det, jag . . .

ROLF.

Hvem har satt dig till förmyndare öfver mig?

JON.

Förmyndare . . . hur kan du säga . . .

ROLF.

Jag gitter inte höra!

JON.

Du ä' sinnig i kväll . . . Nåja, hvar och en kan ha sina bekymmer . . . Men stanna du här hemma lika

väl. Behöfver du pengar för att drifva på arbetet, ska jag låna dig. Du får betala igen det när du kan; det ä' inte så brådt med den saken . . . Kom, gå vi in, skrifver jag reversen och så ritar du bomärket under och får pengarne . . . Räcker tusen daler?

ROLF.

Tack . . . Men nu vill jag inte låna pengar . . . allra minst af dig.

JON.

Hur så?

ROLF.

Det borde du förstå, tycker jag . . .

JON.

Nej, om jag det gör.

ROLF.

Såå . . .

JON.

Hvad menar du?

ROLF.

Du, som läst mycket i böcker, du mins väl hvad profeten Natan talade till kung David, då han hade tagit Urias hustru . . . Det var en fattig man, talade han, som egde ett lam; det åt af hans beta och drack af hans drickekar . . . Det var hans enda kära på jorden . . . Men den rike mannen tog den fattige mannens lam . . .

JON.

Ä' det det du menar . . . då förstår jag dig . . .
Men sannerligen jag trodde, du hade slika tankar nu
mera . . .

ROLF.

Men nu vet du det då . . . Och den mannen, sade
David, ä' dödsens barn, som detta gjort hafver . . .
och nu vet du det då . . .

JON.

Tack för att du ä' uppriktig emot mig . . . Och
jag ger dig rätt, Rolf . . . Du ska gå med, när det blir
krig . . .

ROLF.

Du ser då, att jag kan besinna mig . . .

JON.

Jag ser det . . . Och Gud hjälpe både dig och mig,
för nu i denna stund ä' det, som hade fjäll fallit från
mina ögon. Nog visste jag, att du hade Margit i
hågen innan du gick ut i kriget allt . . . Men jag trodde,
du hade glömt henne, jag . . . Och, ser du, far och
Sigga styrde till så, att vi skulle gifta oss, Margit och
jag. Jockumssläkten och våran skulle komma hop
med jord och egodelar . . . Du ska inte tro, jag alltid
har så glada dagar . . . Och väles dig, säger jag, som
står ensam . . .

ROLF.

Väles dig . . . säger du ock det . . .

JON.

Jag ock . . . hva' menar du?

ROLF.

Hva' jag menar . . . Ingenting just, men . . . (Stiger upp.) Tack för välfägnan.

JON.

Nej, Rolf, stanna! Ännu har jag några ord att säga dig.

ROLF.

Hotar du?

JON.

Hotar . . . nej. Jag har alltid hållit dig som min köttslige bror nära nog, Rolf. Jag har, när jag kunnat, stått på ditt bästa och sökt hjälpa och råda dig . . . Ä' det inte så?

ROLF.

Skryter du med hva' godt du gjort?

JON.

Skryter gör jag inte, men ett som annat ger mig rätt till att säga: kom inte min ära för när . . .

ROLF.

Kan du inte vakta den bättre, än att du måste tiggas andra att skona den, så . . .

JON.

Rolf! . . . Vet du hvad du säger . . . Men . . . nej, Rolf, svara mig, att det inte ä' sant . . .

ROLF.

Hva' då?

JON.

Att du och Margit... Åh! Det ä' en stor synd att locka hustrun från hennes man... Ä' det sant, så... Margit ska stå till svars... Jag ska tvinga er båda att bekänna sanningen... (Ropar.) Margit!

ROLF.

Ä' du från vettet!

JON.

Undan... Margit!

ROLF.

Ropar du en gång till, har du sagt ditt sista ord...
(Ställer sig i vägen för Jon.)

JON.

Undan, säger jag... (Skyndar upp mot lillstugan.)

ROLF (hinner fatt honom på bron,
där de börja brottas).

JON.

Drar du knif? (Han tränges under brottningen så småningom in i lillstugan; man hör ett doft rop af smärta och fallet af en människokropp.)

SVÄRD (sjunger utaför).

De gingo sig ifrån Delsbo
Och in till Delsbo rå;
De höggo fläsket från knogarne,
Så långt som de kunde nå.
Faxehus ligger i svartom brandom.

ROLF (kommer utifrån lillstugan, blek och blodig på ena handen; sjunker ner på trappan).

Nu är du fri, Margit.

MARGIT (synes i dörren, stödjande sig mot posten).

Rolf!

ROLF.

Jag vet inte hur det gick. (Rysande.) Han föll så tungt.

MARGIT.

Du ä' blodig på hand... torka bort... Här...
(Lemnar honom en duk.)

ROLF.

Tack... (Betraktar duken.) Silkesduken, som jag gaf dig... brudgåfvan... Och det ä' hans blod... Nej, nej... tag den... Bort...

MARGIT.

Bry dig inte om det... (Torkar bort blodet.)

ROLF (reser sig).

Jag måste in... Tänk om han ä' vid lif än...

MARGIT.

Det ä' omöjligt... Jag hörde när han drog sista pusten... Hvad som skett har skett och kan icke ändras... Och intet vittne finns ju på saken... Men sansa dig... Rolf... någon kan komma... Han har burit hand på sig själf... det säger jag.

ROLF.

Det var din skuld, Margit . . . Han sa' en lögn . . . han sa', jag hade tagit hans ära, sa' han . . . men nu ä' du fri, Margit . . .

MARGIT.

Ja, Rolf, nu ä' jag fri. (Kastar sig i hans famn.)
Rolf! (Kysser honom.)

ROLF (sluter henne intill sig).

Skulle ock jorden rämna, rycker ingen dig mera ifrån mig . . .

MARGIT.

Hva' du ä' vacker, Rolf . . . Kyss mig . . .

ROLF.

Margit!

TORKEL (som kommer vägen fram, får se dem, skyggar med handen öfver ögonen).

Ä' det han! . . . Perkele!

MARGIT (som hört hans steg, rycker sig ur omfamningen och vänder sig mot honom).

Du . . . hva' vill du?

ROLF.

Torkel . . .

TORKEL (står orörligt stirrande på Margit).

MARGIT.

Vet du hvem jag ä'? . . .

TORKEL.

Nog vet jag det, allt . . . du ä' ungmor själf.

MARGIT.

Gå . . . ingen tror på dig, hvad du sett.

TORKEL.

Jag tänkte det va' nå'n annan . . . (Midt mellan skratt och gråt.) Lucia! (Smyger hastigt ut.)

MARGIT (sakta).

Ingen tror honom . . . var inte rädd . . .

ROLF.

Satan . . . bort från mig . . . (Stöter henne undan.)

MARGIT.

Ä' du från vettet?

ROLF.

Hörde du . . . De döde ropa . . . Lucia . . .

MARGIT.

Du gör oss olyckliga . . .

ROLF.

Bort, säger jag . . . Jag känner hur blodet klibbar vid samvetet . . . Det bränner redan . . .

MARGIT.

I krig går väl lika till . . .

ROLF.

Han var som en bror mot mig . . . Och nu ä' jag den onde Kain . . . Bort från mig! Jag skulle kunna döda dig ock . . . och ta' lifvet af mig själf på samma gång . . . Det står som en blodsky för ögonen på mig . . .

MARGIT.

Ä' du från vettet, frågar jag . . . Men sansa dig, Rolf, sansa dig . . .

ROLF (kastar sig ner på bänken).

Bort från mig . . .

MARGIT (efter någon tystnad).

Du ä' inte den jag trodde . . .

ROLF (rusar upp).

Inte . . . Till min ofärd ä' du född . . .

MARGIT.

Och det säger du?

ROLF.

Vid Gud, tiger du inte . . . Tog det i låset därborta . . . jag tyckte det . . . Det ä' ängeln med svärdet . . . Kain . . . Kain . . . (Störtar ut.)

(MARGIT står ett ögonblick som bedöfvad, ser efter honom; tar sedan några steg för att följa, men stannar tvärt och sjunker med ett tillhoppa på lillstugans trappa.)

SVENSK (*kommer landsvägen från höger och möter*)LÄNSMANNEN (*som kommer från venster*).

SVENSK.

Go' kväll...

LÄNSMANNEN.

Se, god kväll... Riksdagsman ä' ute och går.

SVENSK.

Jag skulle titta till son min ett tag... Kom och gör sällskap...

LÄNSMANNEN.

Hvarför inte... (Småskrattande.) Det finns så godt öl på Afva... (Båda komma in på gården.)

SVENSK (får se Margit).

Hva' i all världen... ä' du sjuk, barn?

MARGIT (reser sig).

Sjuk... Åh! Om ni visste, far...

SVENSK.

Om jag visste...

MARGIT.

Det har händt en olycka... (Pekar mot lillstugan.)
Där... gå in... rakt fram...

SVENSK.

Du skrämmer mig rent... (Går in.)

LÄNSMANNEN.

Hur ä' det fatt?

MARGIT.

Hur det ä' fatt . . . Här har onda makter drifvit
sitt spel . . .

SVENSK (kommer blek och förstörd ut
på trappan).

Vill befallningsman komma . . . (Går in.)

LÄNSMANNEN (går in).

MARGIT (sjunker tillbaka).

Onda makter . . .

Förhänget faller.

Fjärde handlingen.

Ella.

Första taflan.

Samma dekoration som i första handlingen. Aftonsolen lyser in genom fönstern. På ett bord med hvit duk står kalk och paten.

MÄRTA (*sitter hopsjunken i en gammaldags länstol*).
ELLA (*spinner framför spiseln*). PROSTEN (*står bredvid Märta*). SVENSK och INGRID (*sitta vid fönstret till venster*).

PROSTEN.

Nå, känner du dig inte lugnare nu, Märta?

MÄRTA.

Jag tror allt det... Men Rolf... Rolf, vördig prosten... Jag vet ju inte, om han ä' i lifvet ens... Och skulle han lefva, hvart har han då tagit vägen?

SVENSK.

Det ä' för bedröfligt, detta...

MÄRTA.

Och ni tror då, att det verkligen var han, som begick illgerningen . . .

PROSTEN.

Han ä' själf skuld till att man ovilkorligen måste komma på den tanken . . .

SVENSK.

Jag säger som prosten.

MÄRTA.

Jag hade ju knappt fått igen honom, förrän han själf drar ofärd öfver sig för tid och evighet. Hvarför fick han inte dö utan skuld, som han var? Hvarför skulle Gud ta' honom från mig just på slikt sätt? Hvarför . . . Hvarför?

PROSTEN.

Du får inte knota, Märta . . .

MÄRTA.

Det är svårt att låta bli det, när man ligger slagen med skröplighet och vet, att ens käraste på jorden . . . (Jämtrar sig.) Hvar har han tagit vägen? Hvar har han tagit vägen?

INGRID.

Om jag kunde stå dig bi i bedröfvelsen . . .

MÄRTA.

Ni ä' då rent som ett par himmelens änglar, ni båda, Erik och Ingrid . . . Om det nu ä' som alla tro

och tänka, har Rolf ju vållat er en sorg, som aldrig i tiden kan sonas . . . Och ändå kommer ni till mig och tala tröstens ord . . .

SVENSK.

Du, fattiga, rår väl inte för hvad han gjort . . .

INGRID.

Och min tro har jag för mig . . . Margit har, må veta, inte reda på något, hon . . . men . . .

SVENSK.

Hon sitter som ett isblock och hvarken hör eller ser . . .

PROSTEN.

Men spett ska väl finnas, som biter på det ock . . .

MÄRTA.

Kan säga, om han ä' i lifvet . . .

SVENSK.

Vi ska väl aldrig tro, att han gjort af med sig . . .

MÄRTA.

Men om han lefver, så ta' de honom . . .

PROSTEN.

Den illa gör, han illa far . . .

MÄRTA.

Jag vet nog det, men ändå, så . . .

SVENSK.

Nej, Ingrid, du, det lider på tiden och vi måste bryta opp. (Till prosten.) Få vi sällskap nedåt bygden?

PROSTEN.

Jag ska allt stanna en stund än hos gumman.

MÄRTA.

Jaså . . . ni ska gå nu . . .

INGRID.

Vi ha lång väg ock . . . Ja, farväl med dig, Märta . . . Du behöfver kanske vin och slikt . . . Jag ska sända opp.

MÄRTA.

Tack och farväl . . . Och råkas vi aldrig mera i detta lifvet, Erik, så tack för allt, tack, tack . . . och, ja! Det ä' min enda bön, styr om så, att min graf inte kommer att ligga för fäfet . . .

SVENSK.

Du kan vara lugn för den saken . . . Gud vare med dig nu . . . Farväl. (Tar afsked och går.)

INGRID.

Farväl! (Går.)

ELLA.

Farväl . . .

MÄRTA (efter någon tystnad).

Jag ä' så trött, så . . .

ELLA.

Kanske ni vill lägga er, gu'mora . . .

MÄRTA.

Jag tror det . . . (Hon hjälpes af prosten och Ella till sängen, på hvilken hon lägger sig.) Tack . . . tack . . . Men tänk om länsman får tag i honom . . . Hur ska jag kunna dö i lugn utan att ha sett honom än en gång . . . Låt mig höra en psalm . . .

ELLA (som satt sig vid sängen, med spinnrocken, sjunger).

Eja! Gud gifve den saliga dag med fromma,
 på hvilken allting så väl uti lag månd' komma.
 Min Jesus vände mitt stora elände,
 han ville den önskade dag upptända rätt snarlig.

PROSTEN.

Hon sofver nu, tror jag . . .

ELLA.

Går prosten?

PROSTEN.

Kära barn, jag har förrättningar hemma, men jag kommer igen hit tidigt i morgon . . . Ä' du rädd?

ELLA.

Hvarför skulle jag vara rädd?

PROSTEN.

Har du sett någon dö förr?

ELLA.

Nej.

PROSTEN (går fram till sängen).

Ännu finns lite' olja på lampan. Men nog flämtar den . . . Du ä' en bra stinta, Ella. (Räcker henne handen.)
Farväl . . . (Går.)

ELLA (följer honom till dörren).

Farväl . . .

PROSTEN (i dörren).

Godt mod bara . . . (Går ut.)

ELLA (återtar sin plats, sitter ett ögonblick stirrande framför sig, börjar sedan sjunga).

Beredder håll mig, o! Jesu Krist att vänta
din uppenbarelse, när den sist vill hämta
till fröjdesalen ur jämmerdalen
din brud, den du har lofvat hugsvala,
ja, amen!

SVÄRD (utifrån).

Guds fred, Ella . . .

ELLA.

Tyst . . . hon sofver . . .

SVÄRD.

Hur är det med henne?

ELLA.

Bara dåligt . . . Mötte du prosten?

SVÄRD.

Nej, jag kom genom skogen . . . Ella, kan du tiga?

ELLA.

Tiga . . .

SVÄRD.

Svär på det!

ELLA.

Ja, vid Gud, så sant jag lefver . . .

SVÄRD.

Ser du, jag hörde gu'mora här klaga öfver att hon inte kunde dö lugn . . . Det finns väl ingen som hör?

ELLA.

Du kan se själf . . . Ute i fäjset var jag för lite' se'n och dörrn ä' stängd.

SVÄRD.

Hon sa', sist jag var här, att hon aldrig kunde dö lugn, om hon inte finge råka Rolf än en gång i tiden . . . Det ordet riktigt skar mig i hjärtat. Och nu, ser du, har jag i tre dagars tid ströfvat kors och tvärs genom skogarna. Och spanat opp honom ock . . .

ELLA.

Hvar fann du honom?

SVÄRD.

Vid en ödevall åt Kalfstigen till . . .

ELLA.

Ä' han . . .

SVÄRD.

I häbbret, ja, därute . . .

ELLA.

Men, tänk . . .

SVÄRD.

Jag ska stå på vakt, jag; och dessutom ä' ju kväll snart, så inte ska nå'n komma hit . . .

MÄRTA (vaknar).

Får jag lite' vatten . . .

SVÄRD.

Se om henne, du, så bådär jag honom. (Går ut.)

ELLA (ger Märta vatten).

Här . . .

MÄRTA.

Det ä' så tungt att andas . . . Jag vill i länstolen igen. (Ella hjälper henne från sängen.) Ä' det långt lidet på da'n?

ELLA.

Klockan går på sju.

MÄRTA.

Då ä' det natt snart, då.

ROLF (sakta in från bakgrunden, nickar åt Ella och kastar sig ner bredvid Märta).

MÄRTA.

Rolf . . .

ROLF.

Ja, mor, det ä' jag . . .

MÄRTA.

Men, käre välsignade, bara nu inte länsman ä' ute och slår . . .

ROLF.

Var aldrig rädd, mor . . . Svärd ä' på utpost . . .

MÄRTA.

Svärd, håller han med dig?

ROLF.

Inte håller han med mig . . . men, ändå så . . . det va' han som sökte rätt på mig och helsa från dig, mor . . . Du ä' sjuk, sa' han . . . För resten så, mig tar ingen . . .

MÄRTA.

Han sa' så, far din ock . . . När Svärd sökte rätt på dig, ska väl andra kunna göra det med.

ROLF.

Inte . . .

MÄRTA.

Var inte för säker, bara . . . Men låt mig få se på dig, gosse . . . Hur har du det?

ROLF.

Åjo . . . Det ä' bara svårt om nätterna . . . jag drömmer så mycket . . . På dagarna går det nog.

MÄRTA.

Stackare . . . Ja, jag säger, jag . . . Men Rolf, hur kunde du . . .

ROLF (springer upp).

Fråga mig inte, mor . . . jag vet det knappt själf . . . Men så mycket vet jag, att jag gåfve år af mitt lif, vore det ogjordt . . .

MÄRTA.

Jag kan nog tro det . . .

ROLF.

Men det ä' inga vittnen på det . . . och jag nekar . . .

MÄRTA.

Och det tror du nyttar . . . Alla misstänka dig, Erik och prosten och . . . Du ä' själf skulden, sa' prosten, att man får den tron . . . och akta dig för länsmannen; de slå efter dig . . .

ROLF.

Jag vet . . . men rädd ä' jag inte ändå . . .

MÄRTA.

Ta' de dig, mister du lifvet . . .

ROLF.

Så du säger, mor . . . Nej, dö vill jag inte. Ung ä' jag ju. Lifvet har jag för mig . . . Inte ska nå'n ta mig, inte . . . Jag håller mig här i skogarna tills första ifvern ä' öfver hos spårhundarna . . . De slå efter mig i grannsocknarna ock, sa' Svärd . . . Och

se'n tänker jag mig öfver Ljusdal och Färila in i Härjedalen. Och så till Norge . . .

MÄRTA.

Du behöfver dock pröfvas än mycket, du . . .

ROLF.

Men du själf, mor . . . Du ä' sjuk?

MÄRTA.

Det ä' bara uselt med mig . . . Men glad ä' jag ändå, gossen min, att jag fick se dig än en gång i lifvet . . . Jag har inte långt kvar, jag . . .

ROLF.

Inte ska du tro det, mor . . .

MÄRTA.

Jag känner nog hur det ä', jag . . .

ROLF.

Inte . . . Du ska snart igen bli kry, mor. Och går det mig bra där borta, ska du komma efter. Och då ska vi ha fröjd tillsammans . . . Ska vi inte det, mor?

MÄRTA.

Jo, det ska vi . . . och Ella följer med ock . . . Utan Ella vet jag aldrig, hur det hade gått . . .

ELLA (som vid sitt arbete följer samtalets gång).

Det säger ni bara, gu'mora . . .

MÄRTA (till Ella).

Gif mig penningpungen . . . du vet . . . i skåpet.

ELLA (hämtar pungen).

Här . . .

MÄRTA.

Ser du, Rolf . . . det ä' hvad jag kunnat spara ihop . . . Sexton daler . . . Kan alltid vara bra att ha' . . .

ROLF.

Käraste mor, du behöfver dina pengar själf, du . . .

MÄRTA.

Du behöfver dem bättre . . . Men, Rolf, Rolf, hur kunde du göra det . . . om det varit en annan . . . men han just . . . Hur kunde du göra det . . .

ROLF.

Fråga mig inte, mor . . . Jag vet det aldrig själf . . . Men hvad säger Margit?

MÄRTA.

Margit . . .

ROLF.

Tror folk hon var medveten om . . .

ELLA.

Var hon det?

ROLF.

Om hon var det... Det va' hon som fresta och locka mig... hon sa', att vore hon fri, skulle hon bli min...

MÄRTA.

Hon reder sig nog... Men Jockums-slakten ä' till bara för att fördärfva oss, tror jag... Det var Siggas karl, som locka Rinaldo att lägga sig i försåt för jämtan... Det var han som måtta hugget. — Bara till ofärd, säger jag... Och nu, Siggas dotter...

ROLF (uppbrusande).

Vanne jag såge hennes hjärteblod!

ELLA (lugnt).

Älsker edra ovänner, står det i skriften...

ROLF.

Det ä' lätt att säga det...

MÄRTA.

Hon ba' mig, jag skulle spå henne... Ofärd skulle vållas henne, men ofärd skulle hon ock vålla andra... Och det slog in!

ROLF.

Spådde du henne.. Mor! Du ska spå mig ock. Jag vill veta framtiden...

MÄRTA.

Käre gosse... framtiden... Menniskan spår och Gud rår...

ROLF.

Nog tycker jag du kunde göra mig till viljes . . .

MÄRTA (gör en avvärande åtbörd och skakar på hufvudet).

Det ä' . . . så tungt att andas . . . och . . . att tala ock . . .

ELLA (med vatten).

Vill du dricka, gu'mora?

MÄRTA.

Tack . . . (Dricker.)

ROLF.

Ä' du sämre nu, mor?

MÄRTA.

Nej . . . men jag vill till sängs . . . (Föres af Rolf och Ella till sängen.)

ROLF (efter någon tystnad).

Du ska tala till mig, mor . . .

MÄRTA (mödosamt).

Du brås på far din, Rolf . . . het i sinnet, men god ock . . . Det ligger mycket i blodet . . . Nu gick solen ned visst . . .

ROLF.

Hur så?

MÄRTA.

Det blir så mörkt . . .

ROLF.

Mor! Inte får du dö, inte...

MÄRTA.

Åhnej... Jag ska väl söka lefva än en liten tid... Men du ska lofva mig, Rolf...

ROLF.

Hvad ska jag lofva?

MÄRTA.

Jo, Ella, ser du, hon... Ella är den, som...
(Rösten stockar sig.)

ROLF.

Mor... hur är det?

MÄRTA.

Vår Herre ska allt vara nåderik och förbarmande...

ELLA (som stöder hennes hufvud).

Det ä' allt slut snart nu...

ROLF (faller på knä vid sängen).

Du får inte dö... nej, nej!

MÄRTA.

Tack... det ä' bättre nu att andas... jag ä' så trött bara... (Sjunker samman, drar några rosslande andetag och dör.)

ROLF (gråtande).

Mor...!

ELLA (lägger ner Märta).

Stackars Rolf!

ROLF.

Mor... Mor! Du va' ändå den, som höll af mig mest här på jorden... Och hvarför... ja, det va' det, du fråga'... Och nu står jag ensam i lifvet... så ensam, så ensam! Ingen har jag mer... ingen!

ELLA.

Jo...

ROLF.

Du säger, som presterna, väl... Men att inte ha någon... att inte...

ELLA.

Du har mig, Rolf...

ROLF.

Dig?

ELLA.

Ja, Rolf...

ROLF.

Du...

ELLA.

Jag vill ersätta dig hvad du förlorat...

ROLF.

Ord båta föga.

ELLA.

Det ä' inte tomma ord heller, som jag nu talar . . .
Men jag vet, du behöfver mig, och därför ryggar jag
inte tillbaka . . . Vill du, så följer jag dig.

ROLF.

Följer mig?

ELLA.

Ja, följer dig.

ROLF.

Du vet inte hvad du säger . . .

ELLA.

Jo, Rolf, det vet jag . . .

ROLF.

Hvad ger mig rätt att dra' dig ner i mitt elände?

ELLA.

Jag vet, hvad som ger mig rätt att välja ditt
öde . . .

ROLF.

Jag förstår dig inte . . . Hvad som ger dig rätt . . .
Du talar som i gåtor . . .

ELLA (efter någon tystnad).

Vill du veta lösningen så ä' det, att jag har dig
kär, Rolf . . . kärare än något på jorden . . .

ROLF.

Ella . . .

ELLA.

Nu har du hört det . . . och vill du se'n kalla mig oblyg och . . .

ROLF.

Skulle jag kalla dig oblyg, Ella . . . Men jag ä' inte värd allt detta . . .

ELLA.

Inför henne, som där ligger (pekar på sängen) ska du nu få veta, hvad jag är igenom burit inom mig . . . Mins du, Rolf, en gång då jag ännu tjente på Afva och du kom från en lekstuga sent en lördagsnatt och bultade på mitt fönster och ville in. Jag kände igen din röst, men drog inte ifrån klinkan ändå. Du stod där länge och väl . . . Du hade kastat ögonen på mig vid det taget. Men jag ville ha en bättre kärlek än den du då kunde bjuda i synd och ras . . . Efter slik fröjd stod inte min håg . . . jag ville inte dela öde med Lapp-Lucia.

ROLF.

Lucia . . . Nej, för Jesu namn . . .

ELLA.

Jag höll dig dock kär, Rolf, redan då; och hjärtat slog i bröstet mitt när jag visste du stod där utanför. Men kraft fick jag att stå emot och se'n kom Margit dig i vägen.

ROLF.

Blind har jag varit! Men så ä' det. Man kastar bort det bästa, för att jaga efter flärd och fåfänga . . . Den som nu bara kunde lefva om sitt lif . . .

ELLA.

Börja ett nytt i stället.

ROLF.

Det ä' lättare sagdt än gjordt...

ELLA.

Du hade ju slik förtröstan nyss, att allt skulle gå dig väl.

ROLF.

Det va' då, det... Nu ä' allt som förändradt... Mycket ligger i blodet, sa' mor. Och det blod man har, det har man. Ormen blir orm och varglon varglo lifvet igenom... Och den, som slagit en annan till döds, den... Ja, jag har allt hans lif på mitt samvete... Tror du jag ska kunna få ro nå'nstans, om jag så än ginge till världenes ände? Tror du inte han ska gå igen om nätterna? Vet du hvad det vill säga, att en död går igen...

ELLA.

Jag tycker så bedröfligt synd om dig...

ROLF.

Börja nytt lif... (Skakar hufvudet.) Aldrig går det...

ELLA.

Far min brukade det ordet, att man aldrig ska säga aldrig...

ROLF.

Bäst att länsmannen tar mig, först som sist...

ELLA.

Vet du hvad omvändelse ä', Rolf?

ROLF.

Det ä' bara prestjoll.

ELLA.

Nej, Rolf, det ä' inte bara prestjoll, det . . . Den som ångrar sin synd och ber vår Herre förlåta, den kan omvända sig . . .

ROLF.

Tror du verkligen på mig?

ELLA.

Tror du på dig själf?

ROLF.

Jag vill veta om du tror på mig.

ELLA.

Hur så . . .

ROLF.

Om du tror på mig, vet jag också, att jag kan tro på mig själf . . .

ELLA (efter någon tystnad).

Ja, tro då på dig själf . . .

ROLF.

Ella . . . Du vet aldrig det signeri, som ligger i de orden . . . Ett nytt lif! Du, Ella, du ä' den som ger mig kraft att taga nytt tag . . . Men så blind jag varit . . . nu förstår jag allt . . . Det var för min skull,

Ella, som du gick till mor, när hon satt ensam här på Järnvallen . . . Det var för min skull, det . . .

ELLA (räcker honom handen).

Ja . . .

ROLF.

Men jag ä' inte värd hälften af allt detta . . . Jag tycker mig oren som en spetälsk, då jag jämför mig med dig . . . När världen glimmade mot mig, då såg jag dig inte . . . Men nu, när jag står biltog i elände . . . Nej! Du får inte följa mig, Ella! Jag har synd nog redan på samvetet, och får inte dra' dig i fördärfvet också . . . Nej!

ELLA.

Du ska ju börja ett nytt lif, Rolf . . . Nog skiner solen på andra sjöar än Dellen, om han än ä' den fagraste på jorden, och andra tungomål finnas, än det som vi talat här i socknen från förfädernas tid . . . Det blir att lära sig ett nytt, bara . . . Bortom skogar och berg ska vi draga, långt, långt bortom Härjedalsfjällen, dit, där ingen människa känner hvarken dig eller mig och Delsbo och bygden här . . .

ROLF.

Gu' sinne dig, Ella, för den gerningen du nu gör . . . Den rätta kärleken, det ä' inte den, som ränner som smält bly i blodet . . . Jag känner mig som en annan människa redan . . . Och mor, stackare, hon skulle inte få upplefva detta . . . Ja, tack, Ella, för all omsorg du hade om henne. (Går fram till sängen.) Sof i ro nu, gammel-mor!

SVÄRD (kommer in).

Jag måste in . . .

ROLF.

Ä' det någon?

SVÄRD.

Nej . . . Blif inte rädd . . . om inte hin håle ä' ute och går i kväll, kommer ingen hit . . . Men du får inte dröja för länge, Rolf . . .

ROLF (pekar åt sängen).

Det ä' slut nu, du, Svärd.

SVÄRD.

Såå . . . har hon ändat sina dagar, Märta-mor, nu . . . Guds frid öfver det stoftet . . . Och jag får beklaga dig sorgen.

ROLF (fattar Svärds framsträckta hand).

Svärd . . . Du har alltid varit mig en god vän i alla skiften . . . och nu ska du göra mig ännu en tjenst, den sista jag ber dig om här i lifvet . . .

SVÄRD.

Lita på mig.

ROLF.

Du' ska tala vid prosten och — nej, tala bara vid prosten, så att mor kommer med heder i grafven . . .

SVÄRD.

Lita på det, du. Ella och jag, vi ska båda . . .

(MARGIT synes, utan att märkas af någon, i bakgrundsdörren, som lemnats öppen af Svärd; hon stannar orörlig vid åsynen af Rolf och Ella.)

ELLA.

Nej, Svärd . . .

ROLF (drar henne till sig).

Ella följer med mig, hon . . .

SVÄRD (betraktar dem tyst ett ögonblick, sökande kväfva sin rörelse).

Följer med dig . . . ska Ella . . . (Fattar deras händer.)
Ja, lycka till då, och Gud vare med er till allan tid!

(MARGIT, hvars drag förvridits af smärta, höjer hotande sin hand och drar sig ljudlöst tillbaka.)

Förhänget faller.

Andra taflan.

*Samma dekoration som i andra handlingens andra tafla.
En brasa brinner i spiseln. Skymning.*

SIGGA (*sitter vid ett bord i förgrunden*). NILS (*står framför henne*).

SIGGA.

Och du lofvar mig det . . .

NILS.

Hvad i min förmåga står, så . . .

SIGGA.

Det ä' inte endast för Margits skull, så mitt barn hon än ä', utan för släktens . . . Ingen fläkt får häfta vid Jockums-slakten. Jag vet, hvad jag själf kämpade en gång i tiden . . . Ja, du vet, när den här satens far höll på att dra' in Bränte min i olycka. Då lyckades jag tysta ned både den ena som andra. Men nu börjar jag bli' gammal och behöfver hjälp . . . Du, Nils, som ä' den förste i slakten, du får därför inte svika mig . . .

NILS.

Jag har ju sagt er, Sigga, att hvad i min förmåga står, så ska jag hjälpa . . .

SIGGA.

Hvad tänker du göra?

NILS.

Ja, säg det.

SIGGA.

Lägg silfverdalar på ögonen, så ser folk aldrig, inte en gång en slik kaxe som Forsbergen, må veta...

NILS.

Säger ni det?

SIGGA.

Det ä' pröfvadt medel... Sak samma hur mycket som går... rikedom finns här, gudskelof, godt om!

NILS.

Vi ska tala närmare om saken i morgon... Men... säg mig, Sigga, tror ni Margit var med om...

SIGGA.

Jag tror ingenting. Det ä' släktäran vi här har att tänka på...

NILS.

Nåja... det finns tankar, som föga gagnar att tänka fullfärdiga... Men nu får jag säga farväl och tacka...

SIGGA.

Ingen orsak... Farväl och lyckosam färd...

NILS.

Ni har mig här igen i morgon. (Går, men möter i dörren Margit.)

MARGIT (från bakgrunden).

Go' kväll.

NILS.

Go' kväll, Margit, och farväl på samma gång . . .
(Går ut.)

MARGIT.

Farväl . . . (Går långsamt ned åt förgrunden, där hon trött sjunker ner vid bordet.)

SIGGA (betraktar henne en stund oafvändt, går sedan till spisen, rör om elden, kommer nedåt igen).

Det ä' så ykt här i kväll . . .

MARGIT.

Tycker ni det . . .

SIGGA.

Hvar har du varit hela långa tiden . . . ?

MARGIT.

Borta . . .

SIGGA.

Det lät som ett knifhugg, nära nog, det svaret . . .

MARGIT.

Ett knifhugg? . . .

SIGGA.

Det var ett för stygt ord kanske, det . . .

MARGIT.

Styggare har jag hört.

SIGGA.

Men ykt ä' här i kväll, som sagdt . . . rakt som dagarne före grafölet . . . Tänker du allt framgent ligga här i herrstukammarn?

MARGIT.

I stugan kan man ju drömma, man har ett lik bredvid sig i sängen . . .

SIGGA (efter någon tystnad).

Ja . . . Margit, nog anar jag mera, och nog vet du mera än vi båda vill ut med, men . . . jag tiger . . . och kan bara du själf skyla öfver, om det ä' några fläckar på samvetet . . .

MARGIT.

God natt, mor . . .

SIGGA.

Såå . . . god natt, då . . . och sof godt . . . (Går ut.)

MARGIT.

Tack . . . (Reser sig och går ett slag öfver golfvet.) Hvem kunde tänka sig slikt . . . (Stannar.) Ella . . . Ella . . . hon vågar ställa sig i min väg . . . och ta' honom från

mig . . . och han . . . Nej Rolf Rinaldo, antingen min, eller också . . . Du har själf valt . . . (Sätter sig.) Det ä' så jag kan gråta blod . . . om jag inte hade sett det med mina egna ögon . . . (Reser sig.) I hans famn . . . Ella . . . Men tror du, du skall få behålla skatten . . . Slinka . . . vänta . . . vänta . . . Tyst . . . (Går uppåt bakgrunden och öppnar dörren; frågar sakta.) Ä' det du? (Under det föregående har brasan kolnat; månljus lyser in genom fönstren.)

TORKEL (smyger in).

Gu' sinne . . .

MARGIT.

Du fick mitt bud?

TORKEL.

Jag fick ditt bud, ja . . . Men hva' kan du vilja slikt ett bespottelsens åvåt, som mig? . . .

MARGIT (går nedåt).

Kom . . . (Sätter sig vid bordet.) Vill du förtjena silfver, mycket silfver?

TORKEL.

Silfver . . .

MARGIT.

Du känner Rinaldos Rolf . . .

TORKEL.

Den, ja . . . tvi!

MARGIT.

Vill du få hämd på honom för Lucia . . .

TORKEL.

Om jag vill . . . Gu' sinne dig, om du kan skaffa mig hämd . . . Men du stod ju själf som skydd för honom en gång . . .

MARGIT.

Det hör inte hit . . . (Reser sig, går in i kammaren, men kommer ut igen med en skinnpung i handen; sätter sig, tar fram ett par specier ur pungen och kastar dem på bordet.) Du såg ju när Rinaldos Rolf med knif mördade Svensk-Jon, min man . . . ?

TORKEL.

Mördade . . . mördade Rolf . . . Nej, det såg jag inte . . .

MARGIT (kastar ut ett par specier till).

Såg du inte det . . .

TORKEL.

Nej . . .

MARGIT (kastar ytterligare ett par specier).

Såg du inte det . . .

TORKEL.

Himmelens fader!

MARGIT.

Ser du silfret . . . (Kastar ut några specier.) Blanka specierna . . . hur de lysa i månskenet . . .

TORKEL.

Blanka specierna . . . Inled oss inte i frestelse, utan fräls oss från ondo . . . (Synar en specie.) Rätta kungabelädet är det . . . (Väger den.)

MARGIT.

Såg du inte när Rinaldos Rolf med knif mördade Svensk-Jon . . .

TORKEL.

Syndapengar . . . Jag säljer bort min själ . . .

MARGIT.

Du vill ju ha hämd . . .

TORKEL.

Hämd, ja . . .

MARGIT.

Såg du inte det . . . (Lägger några specier till de öfriga.)

TORKEL.

Om jag såg det . . . Om . . . (Smeker pengarne.)

MARGIT.

Såg du inte det? . . . (Tömmer innehållet af pungen.)

TORKEL (efter tvekan).

Jo . . . jag såg det . . .

MARGIT.

Och du står vid det ordet? . . .

TORKEL.

Ja, gu' hjälpe mig så visst . . .

MARGIT.

Tag hvad som tillhör dig . . .

TORKEL (rifver hop pengarne och stoppar dem i barmfickan).

Och hvad vill du jag ska göra? . . .

MARGIT.

Gå till länsman . . . redan i kväll . . . Säg att du såg det . . . i lillstugan här . . . Och säg ock, att Rinaldos Rolf för ett par timmar se'n fanns på Järnvallen . . . du förstår . . .

TORKEL.

Jag förstår . . .

MARGIT.

Skynda dig då . . . Men ej ett ord om hvad som varit oss emellan . . . Det ä' farligast för dig . . . tiger du inte får du både spö och kyrkskam . . .

TORKEL.

Du talar så grufveligt . . .

MARGIT.

Du såg det ju verkligen och kan svära på det . . .

TORKEL.

Jag kan svära på det . . .

MARGIT.

Skynda dig då . . .

TORKEL (kysser hennes hand).

Gu' sinne . . . (Skyndar ut.)

MARGIT (ser efter honom, halft ömkande, halft föraktfullt).

Där gick en själ förlorad . . . men . . . (Reser sig.)
Nu börjas leken . . . Hennes får han inte bli . . . hellre . . .
(Sjunker ner på bänken.) O, Jesus! Det ä' som såge jag
bilan blänka . . . Men skulden ä' Ellas . . . skulden ä'
hennes . . .

Förhänget faller.

Femte handlingen.

Den biltoge.

Uthugg, från hvilket man ser ut öfver vild skogsbygd med blånande bärg längst i bakgrunden. Till höger branta, granvuxna klippor, utför hvilka en bäck rinner nedåt bakgrunden. Till venster en gammal förfallen stuga.

ELLA (sjunger inne i stugan).

Och fråga hvem som starkast var,
Du slapp på svaret bida . . .
Ej den är stark, som ramar har,
Men som kan le och lida.

(TOR KEL smyger försiktigt upp mellan stenbråtena i bakgrunden, vadar öfver bäcken och ämnar snedda fram mot stugan, då han ryggar tillbaka vid ljudet af Ellas röst och gömmer sig, dock så att han har fri utsikt öfver platsen. ROLF kommer nedför klipporna till höger, bärande en död hare.)

ELLA (gläntar på dörren och kommer ut då hon får se Rolf).

Jag tyckte, jag hörde steg . . .

ROLF.

God kväll . . . här har du . . . (Slänger ner haren.)
Han gick i fällan, den dumme jössen . . . men trött ä'
jag så det förslår . . .

ELLA.

Och svett ock . . . (Sätter sig.) Kom.

ROLF (kastar sig ner och lutar huf-
vudet mot hennes knä).

I natt ska vi ge' oss af, Ella du . . . Jag har
funnit en gadd, som leder genaste håll öfver finn-
skogarne . . . och se'n ä' vi trygga . . . Tyst! Va' det
inte något, som . . . (Reser hufvudet, lyssnande.)

TORKEL (smyger sig bort).

ELLA.

Det var bara en vind i skogen.

ROLF.

Snart ska man väl inte längre känna sig som
jagade djur, och inte behöfva rycka till för en kotte,
som faller . . . Ska jag få haren åt dig?

ELLA.

Det gör jag själf. -

ROLF.

Men tänd inte stor brasa, så röken stiger högt . . .
Jag ska hjälpa dig . . .

ELLA.

Onöda dig inte . . . Sitt kvar du härute i svalkan,
medan jag reder till. Duktig matsäck må vi ha med

i kassen; men haren saltar jag bara . . . Eld gör vi inte opp . . . Jag kommer ut se'n. (Går mot stugan.)

ROLF.

Jag ä' som ett barn i händerna på dig . . .

ELLA (nickar och stänger dörren bakom sig).

ROLF (sitter ett ögonblick tyst, börjar sedan sjunga, först sakta, till sist med ljudande röst).

Ack, den som vore så stark som en björn,
Att ingen förmådde emot mig att strida!
Då skulle jag draga kring världens hörn
I grann uniform och med salut vid sida.
I kil-lufvan skulle där namnet mitt stå
Omflätadt af rosor, så större som smärre.
Det märket betydde, jag vore en herre,
Hans rykte och namn öfver folkena nå.

Ack, den som vore en konung i makt
Och herrskade öfver allt världenes rike!
Då skulle jag råda i glimmande prakt
Och skåda omkring mig i välde ej like.
Jag skulle allt ljunga som åskan i skyn,
Och tvinga till fota hvar ovän jag skulle
Och gångbara pengar, så sedlar som guld,
Spendera och slösa förutan försyn.

Ack, slik en underlig vagn jag skull' ha,
Smidd blott af silfver och ädlaste stenar!
Fyra par hästar jag hade att dra',
Fyra par björnar och fyra par renar.

Fogde och länsman med mössa i hand
 Stode då bugande, ödmjuka alla.
 Jag vore kungen, som egde befalla,
 Kungen, ja, öfver allt världenes land!

PROSTEN (kommer fram på en bärg-
 klint, klädd i storstöflar;
 bössa under armen).

Du ska inte sjunga så högt . . . Folk kan ju höra
 dig . . . (Stiger ned.)

ROLF (stirrar häpen omkring sig, lik-
 som uppvaknande).

PROSTEN.

God dag, Rolf Rinaldo!

ROLF (störtar upp).

Kommer ni . . . (Fattar en yxa, som han höjer.)

PROSTEN.

Ja, hugg till du, om du törs. Eljes tycker jag,
 du skulle fått nog blod på samvetet . . . Du ser, jag
 blinkar inte . . . Leker man med kattungen, sticker
 han rabus sta' med klorna. Och så tycks vara med
 dig ock. Ser du en ärlig karl numera, ska du nypa
 till med knif eller yxa . . .

ROLF.

Hur vet prosten att jag ä' skyldig till . . .

PROSTEN.

Vi ska inte svänga undan . . . Det går aldrig . . .

ROLF.

Hvad vill prosten?

PROSTEN.

Om den saken ska vi nog språkas vid ...

ROLF.

Kommer ni med länsman i hälarne? ...

PROSTEN.

Jag brukar aldrig gå länsmans ärenden ... Men jag söker dig ändå ...

ROLF.

Hur visste prosten, jag var här ...

PROSTEN.

Det anade mig, du skulle vara här oppe nå'nstans ... Och så mötte jag en på vägen, som hade sett dig.

ROLF.

Hvem då?

PROSTEN.

Lapp-Torkel, vill du veta ... Akta dig för honom. Han vill se ditt hjärteblod, har han sagt.

ROLF.

Den där ...

PROSTEN.

Akta dig bara ... Men nu sätter jag mig här.
(Sätter sig.) Lägg bort yxan och kom hit.

ROLF.

Här ä' allmänningeskogen och här vånnar jag
hvarken prest eller andra. Här ä' jag karl för mig
själf, ska jag säga . . .

PROSTEN.

Skryt du. Mig skrämmer du inte ändå . . . Lägg
bort yxan och kom hit, får jag tala vid dig . . .

ROLF (står ett ögonblick tveksam,
slänger så yxan från sig och går
långsamt fram till prosten.)

PROSTEN.

Sätt dig här bredvid mig nu . . . (Betraktar honom ge-
nomträngande.) Du ä' allt en stackare, du . . .

ROLF (uppblossande).

Stackare . . .

PROSTEN (lugnt).

Ja, hvad djäfvulen ä' du annat, gosse . . . Men
sitt kvar och var lugn . . . Du ska allt ha ett samvete
af elgshud, om inte dina onda gärningar sticka genom
som gaddar . . . Först begår du den synden att både
med blick och tankar begära en annans hustru — det
förstås, hon begärde nog dig ock, men det hör inte
hit — och se'n tar du lifvet af en hedersman, som
aldrig gjort dig annat än godt, och så till sist rågar
du måttet genom att tubba en sedesam flicka att rymma
som din frilla opp åt skogarne . . .

ELLA (som kommit under det sista).

Han tubbade mig inte . . .

PROSTEN (betraktar henne skarpt och säger efter någon tystnad).

Såå . . . Ja, mig veterligt har du aldrig ljugit . . . Men hur kunde du i alla fall ta' ett slikt steg, som sätter fläck på dig i allan tid?

ELLA.

Den saken har jag gjort opp med vår Herre . . . Och om ock jag syndat mot borgerlig ordning — så finns ett ord i skriften, som säger, att det varder stor glädje i himmelen, då en syndare sig omvänder och bättrar . . .

PROSTEN.

Och du tror, du ska kunna föra honom på rätta vägar?

ELLA.

Ja . . . med Guds hjälp . . . och Rolf har ock blifvit en annan till sinnes . . .

PROSTEN (till Rolf).

Och hvad säger du till detta?

ROLF.

Hvad ska jag kunna säga?

PROSTEN.

Jo, det ska du få veta af mig . . . Du ska säga . . . Stig opp, du, när Ella står . . . Du ska säga, att du inte ä' värd, att hon uppoffrar sig för din skull . . .

ROLF (som rest sig).

Det har jag då sagt inte en, utan många gånger . . .

PROSTEN.

Du har det . . . Ändå något . . . Men vet du, hvad du se'n ska säga till dig själf?

ROLF (tvekande).

Nej . . .

PROSTEN.

Jo, du skall säga till dig själf, att du brutit mot både Guds och människors lag, men att du ändå vill gå strafflös och till på köpet lyckliggöras med en god och högsinnad kvinnas kärlek . . . Ska du inte säga det?

ROLF.

Nog borde jag det . . .

PROSTEN.

Borde det, ja. Men ä' det tillräckligt, att du tycker du borde bara?

ELLA.

Jesus, prosten, inte så!

PROSTEN.

Du håller då så mycket af honom . . . (Tar henne i famn.) Kära barn . . . det ä' åtskilligt, som klarnar för mig nu . . . (Vänder sig till Rolf.) Men hvad svarar du på frågan, som jag gjorde nyss?

ROLF.

Hvad vill prosten jag ska svara . . . Synd har jag begått, men ung ä' jag. Och nog ska jag väl i ärligt arbete kunna försona . . .

PROSTEN (afbryter).

Du kommer med goda gärningar, du . . . Men hvad tror du goda gärningar enbart duga till i slika fall? Skriften säger, att den som griper till svärd, skall med svärd förgås. Den, som brutit mot samhällets lagar, måste underkasta sig det straff, som samhället stadgat mot lagbrott . . . Förstår du det?

ROLF.

Prosten vill då att jag ska gå till länsman och själf ange mig . . . Men att fordra slikt, så som det nu ä', det ä' då inte Guds rättvisa, det ä' en björns eller ett lejons rättvisa!

PROSTEN.

Säger du, ja . . . Hvad vet du, din ynkedom, om Guds rättvisa?

ROLF.

Jag ä' en fattig, syndig menniska, det känner jag för väl här i bröstet . . . Och Ella har talat med mig om omvändelsens kraft och jag hade tänkt som så, att . . . Se, jag har allt hitintills byggt på mig själf allenast, och inte på det, som högre ä'; men Ella har fört mig till insikt om hvad som brister mig, och därför, så tänkte jag . . . (Rösten stockar sig.)

PROSTEN.

Nå?

ROLF.

Prosten vill då, att . . .

PROSTEN.

Jag vill du ska göra hvad samvetet bjuder dig . . .

ROLF.

Gud i himmelen . . . Prosten har då slik en kraft att tala till hjärtat . . . men nej . . . jag kan det inte . . .

PROSTEN.

Ä' du rädd?

ROLF.

Rädd ä' jag inte . . . Men det var nyss, som hade solen stuckit fram efter långt oväder. Jag kände mig lugn och stark i själen och tyckte att allt skulle kunna bli godt igen. Och så kommer prosten och kastar in tvifvel i tankarne och gör mig så villrådig . . . Ella, råd mig du . . .

ELLA.

Prosten sa', du skulle göra hvad samvetet bjöd dig . . . Och Gud vare mig nådig, om jag rådde dig till det, som kunde skada dig både för tid och evighet . . . Kär ä' du mig, (brister i gråt) så kär, att . . .

ROLF.

Ella . . . (Gömmer hufvudet vid hennes bröst.)

PROSTEN (snyter sig för att dölja sin rörelse).

Ja, tills detta har jag talat lagen, men nu ä' kanske tid på att salva med evangelium . . . Föga tänkte jag, att jag skulle råka dig i denna sinnestämning, Rolf; men större under än så ha skett . . .

Och därför säger jag att du och hon, som ä' din goda engel, må draga hädan i Herrans namn. Frid vare eder båda! Jag kan, Gud förlåte mig, inte göra annat . . .

ELLA.

Rolf, hör du . . .

ROLF.

Ja, Gud ä' mitt vittne, att från denna dagen ska då ingen kunna säga om mig annat, än att jag vandrar på rätta stigar . . . Och nog ska prosten få höra af mig nå'n gång . . .

PROSTEN.

Jag vill nog tänka det . . . Och må hon heller aldrig få skäl att klaga . . . Och så ska ni lofva mig, att så fort ske kan, gå till en prest och viga er . . . Men skynda nu. Här duger inte att dröja längre . . . Jag antar att ni tänkt ut någon plan åt er för framtiden . . . Framåt då mot det nya lif, som väntar er . . .

ELLA.

Rolf, hör du . . .

ROLF (lyssnande).

För sent, Ella min, björnen ä' ringad redan . . .

TORKEL, LÄNSMANNEN, SVENSK, BJÖRN, NILS, FJÄRDINGSMANNEN m. fl. (*komma från bakgrunden*).

TORKEL.

Där ha ni 'en . . . se!

LÄNSMANNEN.

God dag, Rolf . . . Nu följer du allt godvilligt med mig, min gosse . . .

ROLF (till prosten).

Slikt trodde jag inte om prosten.

PROSTEN.

Vid Gud! Om jag detta visste . . .

ROLF.

Jag tror då . . . Ja, här ä' jag . . . och rymma ska jag inte göra . . .

LÄNSMANNEN.

Det ä' snällt af dig att lofva det . . .

ELLA (sjunker samman gråtande).

Lyckan var för stor . . .

ROLF (till prosten).

Käre, tag hand om henne, låt henne . . .

PROSTEN.

Så länge jag lefver ska Ella aldrig lida nöd . . .

LÄNSMANNEN.

Jag råkar bror i godt sällskap . . .

PROSTEN.

I sämre har jag varit . . .

LÄNSMANNEN (till fjärdingsmannen).

Hvar ä' bojorna?

ROLF.

Bojorna . . . Ska jag beläggas med bojor . . .

PROSTEN.

Bror behöfver inte ta till bojorna . . . Jag går i borgen för att Rolf följer godvilligt . . . (Till Rolf.) Lofvar jag länsman Forsberg för mycket då?

ROLF.

Nej . . . nu vet jag den väg jag har att gå . . . (Till Ella, som smugit sig fram till honom.) Och tack, Ella, du ä' den som gjort mig till en ny människa . . . (Kysser henne.) Du får inte komma till mig i häktet . . . (Lösgör sig sakta från henne.) Nu må ni göra med mig, hvad lagen säger . . .

BJÖRN.

Så gammal knekt jag än ä', har jag gråten i halsen . . . (Klappar Ella på armen.) Stackars min stinta . . . (Sakta till henne.) Och hvad man än må säga . . . en bra kamrat va' han i ofreden . . .

FJÄRDINGSMANNEN.

Ska brottslingen slippa bojor?

LÄNSMANNEN.

Ja, vi ä' ju så många . . .

MARGIT (kommer instörtande från bakgrunden, andfådd och med sönderrifna kläder).

Stanna . . . Ni får inte ta honom . . . Ni får det inte . . . Jesus! Hör ni . . . Jag ger er hvad ni vill, om ni släpper honom . . . Han ä' min . . .

NILS.

Ä' du från vettet?

LÄNSMANNEN.

Folk kan ju tro att . . . tyst, tyst, för allan del . . .

MARGIT.

Släpp honom, säger jag . . . Ja, jag var från vettet . . . Men Rolf gjorde det inte . . . Säg dem det. Rolf, säg dem det . . . Säg, att det var jag . . . Ni får gärna ta' mig . . . Det var jag, som gjorde det . . . Du får inte ta' skulden på dig . . .

PROSTEN.

Där ha vi det . . .

MARGIT.

Jag anade oråd och har sprungit så att jag nästan mistat andan . . . för att följa dem i spåren . . . Rolf, hör du . . . Rolf . . .

ROLF.

Jag känner dig inte, men så mycket vet jag, att jag var den, som tog lifvet af Svensk-Jon . . . (Till Svensk.) Och må ni, om ni kan, förlåta mig, morbror, all den bedröfvelse jag vållat er . . .

SVENSK.

Det ä' Gud som dömer, jag gör det inte . . .

MARGIT.

Jag blir svag af allt detta . . . Rolf . . . det ä' jag, som skall bedja dig förlåta mig . . . Hör ni alla här . . . jag tar er till vittne . . .

PROSTEN.

Tig du, Margit, det ä' det bästa . . . Gjorde länsman rätt, så . . .

LÄNSMANNEN.

Jag kan inte häkta någon utan bevis . . . Nu gå vi . . .

MARGIT (kastar sig ned på en stenhäll och gömmer snyftande ansiktet i mossan).

Detta blir min död . . .

ROLF (som jämte länsmannen och hans folk är på väg ut, vänder sig om).

Ella . . . än en gång bara . . . (Omfamnar och kysser henne, vänder sig sedan för att gå.)

TORKEL (som hela tiden stått fånigt stirrande på hvad som försiggått, störtar hastigt fram mot Rolf, drar sin knif och stöter den i hans bröst).

Nej, denna gången slipper du inte undan hämden . . . (Jublande.) Nu kan Lucia ligga lugn i grafven!

ROLF (signar ner).

TORKEL.

Där ligger han nu . . . Och jag får skattpengarna . . .

LÄNSMANNEN.

En järnblack ska du få . . . Fängsla honom . . .

BJÖRN (hjälper fjärdingsmannen).

Fängsla, ja . . . Satracka!

PROSTEN.

Nemesis . . .

ELLA (har ilat fram och stöder Rolf).

ROLF (hviskande).

Tack . . .

MARGIT (som rest sig).

Gud fader . . . han dör . . .

ROLF (sjunker samman mot Ellas
bröst).

Gud sinne dig . . . (Dör.)

SVENSK.

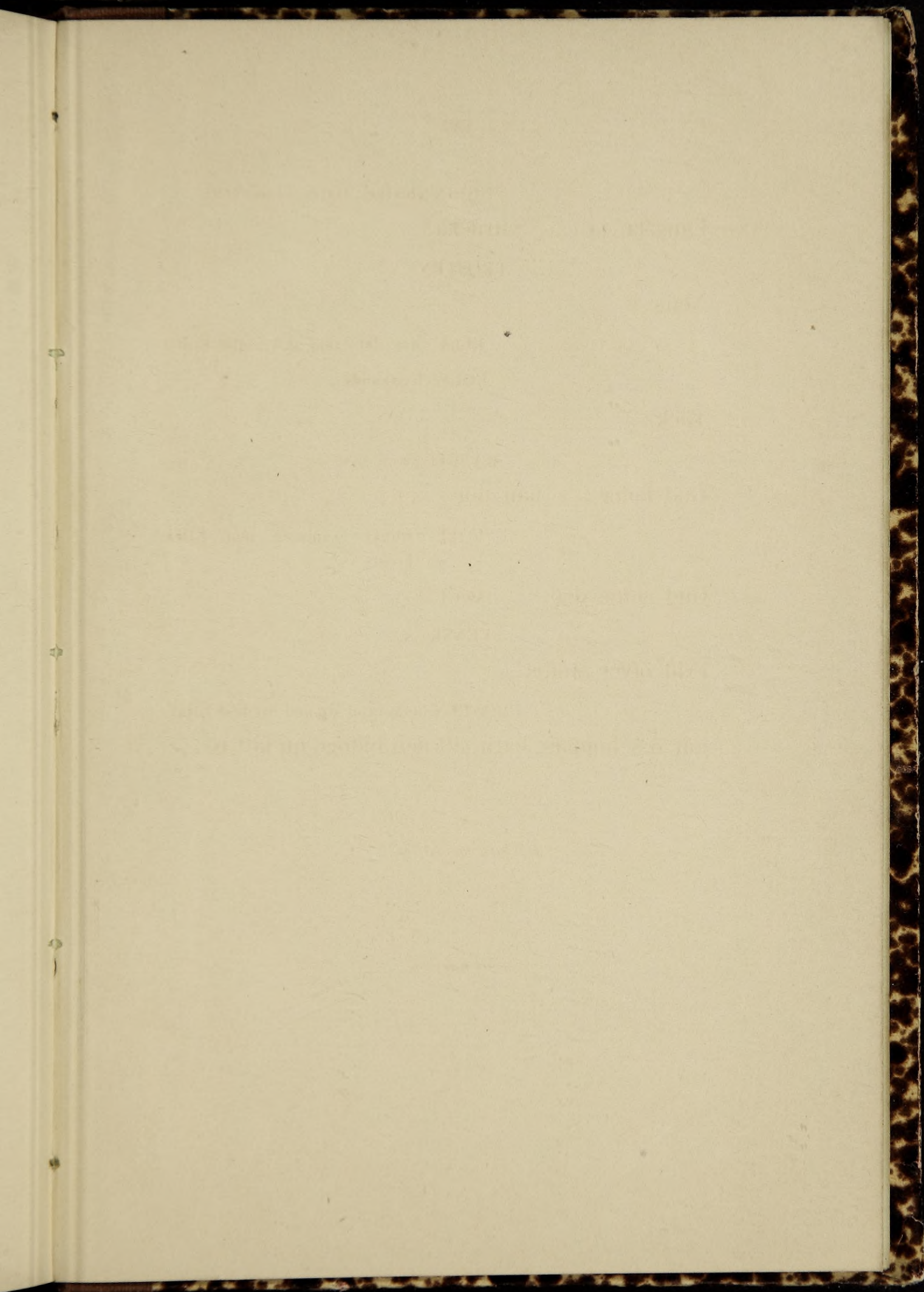
Frid öfver stoftet!

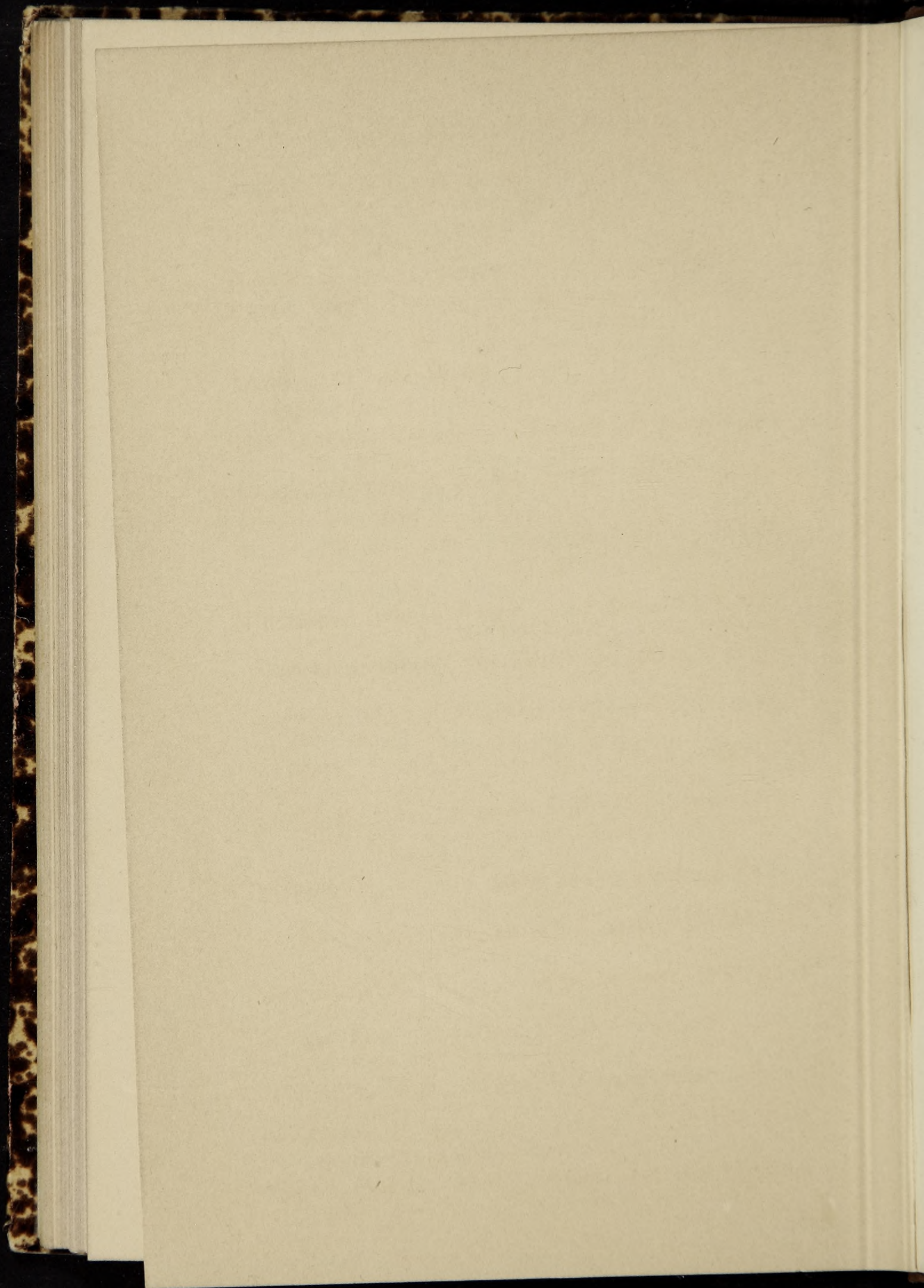
PROSTEN (som lutat sig ned bredvid Ella).

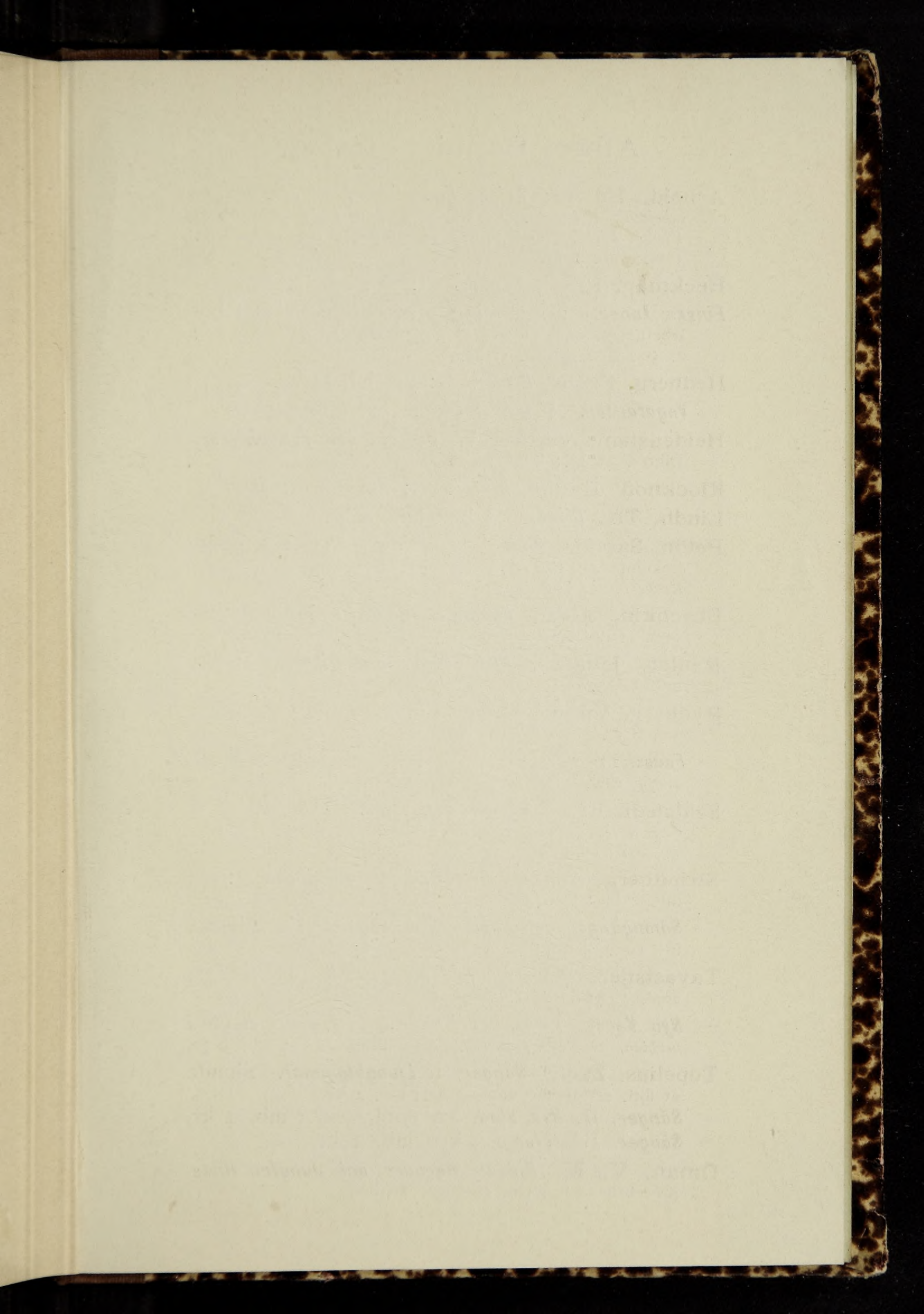
Låt oss hoppas, barn, att den biltoge nu fått ro . . .

Förhänget faller.

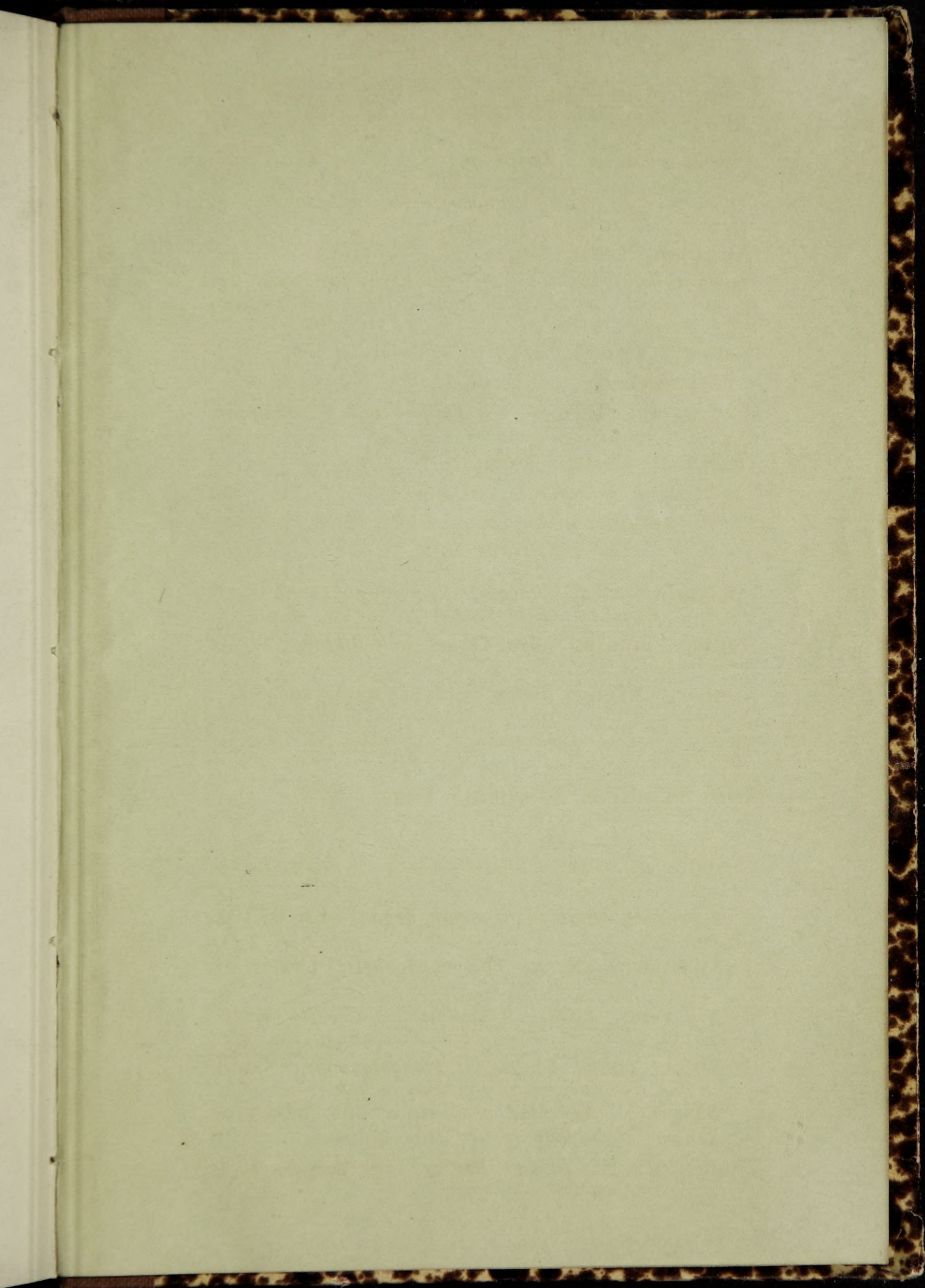

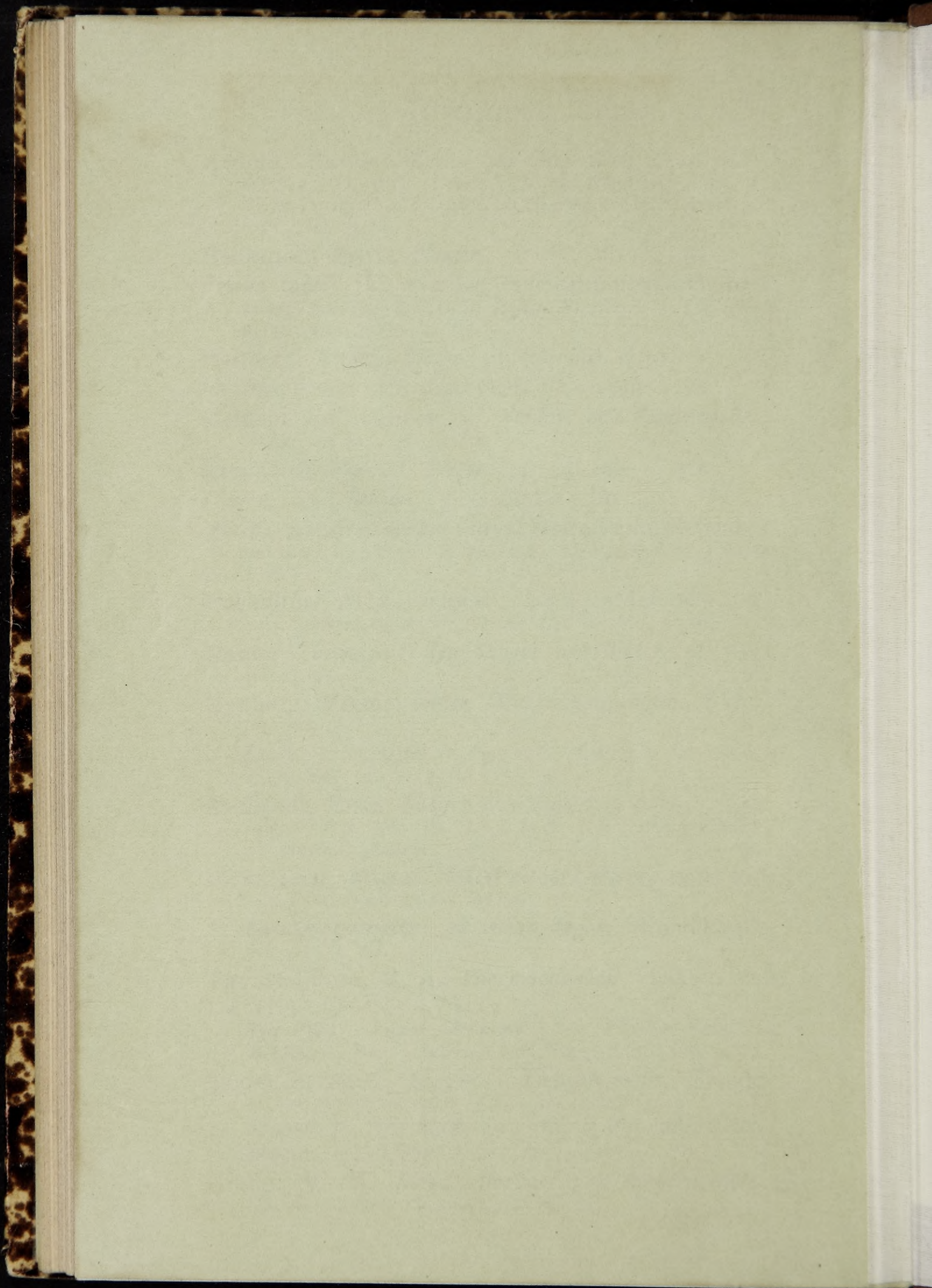

Albert Bonniers förlag.

- Arnold, Edwin, *Asiens ljus* eller *Den stora försakelsen*. En dikt. Öfvers. från 39:e engelska uppl. af *Victor Pfeiff*. Med förord af professor *Viktor Rydberg*. 3 kr.; inb. 4 kr.
- Beckman, Ernst, *Sånger*. 1: 75; inb. 2: 75.
Finska toner. En samling öfversättningar och bearbetningar efter finskan af *Rafaël Hertzberg*. 1: 50; inb. 2: 50; med guldsn. 2: 75.
- Hedberg, Frans, *Dikter*. 2: 75; inb. 4 kr.
— *Vegafärden*. En diktcykel. 2:a uppl. 1 kr.
- Heidenstam, Verner, v., *Vallfart och Vandringsår*.
Dikter. 3 kr.; inb. 4: 50.
- Klockhoff, Daniel, *Dikter*. 1: 25; inb. 2: 50.
- Lindh, Th., *Dikter*. 3 kr.; inb. 4 kr.
- Petöfi, Sándor, *Dikter* i urval jemte Petöfis lefnads-teckning af *Birger Schöldström*. Med förord af *Viktor Rydberg*. 1: 50.
- Puschkin, Alex., *Onegin*. Rysk sederoman på vers. Öfvers. af *Alfred Jensen*. 2: 50; inb. 3: 50.
- Reuter, Jonatan, *Nya Sånger och Dikter*. 2: 75; inb. 3: 75.
- Rydberg, Viktor, *Dikter*. Första samlingen. 4 kr.; inb. 6 kr.
— *Faust*. Sorgespel af GOETHE. Öfvers. 2:a uppl. 4: 75; eleg. inb. 6: 75.
- Sehlstedt, Elias, *Sånger och Visor*. 5 delar. I, II och V à 2: 50; III, IV à 2 kr. I—V inb. i 2 band 13: 50; med guldsn. 15 kr.
- Strindberg, August, *Dikter på vers och prosa*. 1: 50; inb. 2 kr.; med guldsn. 2: 50.
— *Sömngångarnätter på vakna dagar*. En dikt på fria vers. 1: 50.
- Tavaststjerna, K. A., *För morgonbris*. Dikter. 2:a uppl. 2: 75; inb. 3: 75.
— *Nya Vers*. *Vuxen för hemmet*. — *Fågelfri derute i världen*. — *Från pojåkåren*. 3:ne dikter. 2: 50; inb. 3: 50.
- Topelius, Zach., *Sånger*. I. *Ljungblommor*. Sjunde af förf. reviderade uppl. 3 kr.; inb. 4 kr.
— *Sånger*. II. *Nya blad*. 2:a uppl. 3 kr.; inb. 4 kr.
— *Sånger*. III. *Ljung*. 3 kr.; inb. 4 kr.
- Öman, V. E., *Riddar Herburt och Jungfru Hilde*. Kärlekshistoria i åtta äfventyr. 80 öre.

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET, LUND

15000

400875270